

№ 161 (20424) 2013-рэ илъэс мэфэку ШЫШЪХЬЭІУМ и 29-рэ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ иунашъу

Адыгэ Республикэм иціыф псэупіэхэр зэтегьэпсыхьэгьэнхэмкіэ ыкіи гъэкъэбзэгъэнхэмкіэ шэмбэт шіыхьафым изэхэщэн ехьыліагъ

Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим икъэухъумэн и Илъэсэу агъэнэфагъэм тегъэпсыхьагъэу хэкІыр угъоигъэнымкІэ Урысые Іофтхьабзэу «Тызэгъусэу зэдэдгъэцэкlэщт» зыфиlорэм диштэу, джащ фэдэу Адыгэ Республикэм ицІыф псэупІэхэр зэтегъэпсыхьэгъэнхэм ыкІи гъэкъэбзэгъэнхэм апае мы къыкІэлъыкІохэрэр игъо афэлъэгъугъэнхэу:

- 1) чыпіэ зыгъэюрыші эжьыным икъулыкъухэм:
- а) 2013-рэ илъэсым шышъхьэlум и 31-р шэмбэт шlыхьафэу зэрэщытымкІэ макъэ арагъэІунэу;
- б) шэмбэт шІыхьафым изыфэгьэхьазырынрэ ирегьэкІокІынрэ зэхащэнэу;
- 2) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икъулыкъухэр, гъэцэкІэкІо хабзэм ифедеральнэ къулыкъухэм ячІыпІэ къулыкъухэр, джащ фэдэу организациехэр шэмбэт шІыхьафым хэлэжьэнхэу.
- 2. Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим икъэухъумэнкіэ, чіыопс къэкіуапізхэмкіэ ыкіи ошіз-дэмышіагьз зыхэль Іофыгьохэмкіз Адыгэ Республикэм и Гъэlорышlaпlэ хэкlыр угъоигъэнымкlэ ыкlи lyщыгъэнымкІэ Урысые Іофтхьабзэу «Тызэгъусэу зэдэдгъэцэкІэщт» зыфиюрэм епхыгъэ юфхэу Адыгеим щыкющтхэм язэшюхын фэгъэзэгъэнэу.
- 3. Адыгэ Республикэм псэолъэшІынымкІэ, транспортымкІэ, псэупіэ-коммунальнэ ыкіи гьогу хъызмэтымкіэ и Министерствэ республикэ, муниципальнэ мэхьанэ зиlэ автомобиль гъогухэу зэкіэми зэдагьэфедэхэрэм къапэіуль чіыпіэхэм хэкіыр аіущыгъэнымкІэ Іофыр зэхищэнэу.
- 4. Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет шэмбэт шІыхьафыр зэрэкlорэр къэбар жъугъэм иамалхэм къызэрагъэлъагъорэм ынаІэ тыригъэтынэу.

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,

шышъхьэІум и 26-рэ, 2013-рэ илъэс

N 164

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэ иунашъу

Дальневосточнэ федеральнэ шъолъырым щыпсэухэу 2013-рэ илъэсым шышъхьэІум псыкъиуным зэрар къызфихьыгъэхэм ІэпыІэгъоу аратыщтым изэхэщэнкіэ Іофтхьэбзэ заулэхэм яхьыліагъ

Дальневосточнэ федеральнэ шъолъырым щыпсэухэу 2013-рэ илъэсым шышъхьэІум псыкъиуным зэрар къызфихьыгъэхэм ІэпыІэгьоу аратыщтым изэхэщэнкІэ Іофтхьабзэхэр зэшІохыгьэнхэм

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие мы къыкІэльыкІохэрэр ыгъэцэкІэнхэу:

- 1) Дальневосточнэ федеральнэ шъолъырым щыпсэухэу 2013рэ илъэсым шышъхьэlум псыкъиуным зэрар къызфихьыгъэхэм ІэпыІэгьоу аратыщтым изэхэщэнкІэ Іофтхьабзэхэр зэрихьанхэу;
- 2) ціыфхэм ыкіи іофшіапіэхэм зэрар зыхьыгъэхэм апае ежьхэм яшІоигъоныгъэкІэ ахъщэу къатырэр тэрэзэу гъэзекІогъэнымкіэ Іофтхьэбзэ гъэнэфагъэхэр ошіэ-дэмышіагъэ зыхэлъ тхьамык агьохэр къэмыгьэхъугьэнхэмк эык и маш ом зыкъимыштэнымкІэ Комиссием унашъоу ышІыгьэхэм атегьэпсыхьагьэу Федеральнэ казначействэм и ГъэІорышІапІэу Адыгэ Республикэм щыІэм щызэрихьанхэу.

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,

шышъхьэІум и 26-рэ, 2013-рэ илъэс

N 163

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

зэришІэрэм ыкІи Теуцожь районым исоциальнээкономикэ хэхъоныгъэ иlахьышхо зэрэхишlыхьэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ Дыхъу Адам Шумафэ ыкъом, муниципальнэ гъэпсыкІэ зиІэ «ПчыхьэлІыкъое къоджэ псэупІэм» ипащэ.

Ильэсыбэ хъугьэу гуетыныгьэ фыриlэу loф зэришІэрэм, Адыгэ Республикэм ІэпэІэсэныгъэ ин

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриlэу loф зиlэ loфышlэхэр фэгъэхьазырыгъэнхэм ышъхьэкІэ иІахь зэрэхишІыхьэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ Гасанов Бадрудин Гасан ыкъом, техническэ шіэныгъэхэмкіэ докторым, профессорым, гъэсэныгъэ зыщарагъэгьотырэ федеральнэ къэралыгьо бюджет учреждениеу «Къыблэ-Урысые техническэ университетым» икафедрэу «Автомобильхэмрэ гъогузекІоным ищынэгьончъагьэрэ» зыфиІорэм ипащэ.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу егъэджэн Іофыр дэгъоу зэрагъэцакіэрэм, яюфшіэн творческэ екіоліакіэ зэрэфыряІэм, ІэпэІэсэныгъэ ин зэрахэлъым, къыткіэхъухьэхэрэм япіункіэ ыкіи яегъэджэнкіэ гъэхъагъэхэр зэрашІыхэрэм афэшІ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афагъэшъошагъ:

- Глазунова Наталье Анатолий ыпхъум, гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ муниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджапІэу N 7-р» зыфијоу къалэу Мыекъуапэ дэтым ублэпіэ классхэмкіэ икіэлэегъадж;
- Гъукіэлі Рае Хьазрэт ыпхъум, гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ муниципальнэ бюджет скэм дэтым ублэпІэ классхэмкІэ икіэлэегъадж.

учреждениеу «Къ.Б. Бжыхьакъом ыцІэ зыхьырэ гурыт еджапІзу N 10-р» зыфиІоу Теуцожь районымкіэ псэупізу Лъэустэнхьаблэ дэтым ублэпіз классхэмкіэ икіэлэегъадж;

- Мамый Фатимэ Андзаур ыпхъум, гъэсэныгьэ зыщарагьэгьотырэ муниципальнэ бюджет учреждениеу «УблэпІэ еджапІзу N 6-р» зыфиІоу Адыгэкъалэ дэтым ублэпІэ классхэмкІэ икІэлэ-
- Шыцуяхь Саидэ Бэчмызэ ыпхъум, гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ муниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджапізу N 5-р» зыфиlоу Тэхъутэмыкъое районымкІэ псэупІэу Яблонов-

Заштагъэр илъэс 20 хъущт

БлэкІыгъэ лІэшІэгъум ия 80 — 90-рэ илъэсхэм, хэгъэгум ищыІэныгъэ зэхъокІыныгъэхэр фэхъухэ зэхъум, 1993-рэ илъэсым Урысыем Конституциер щаштагъ. Ар Урысыем ихэбзэгьэуцугьэ шъхьаІэу щыт, цыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм фэлажьэ.

Цыфым ифитыныгъэхэмедестыныты ед якъэухъумэн апшъэрэ мэхьанэ зэриІэр ыкІи ар къэралыгъом зэрипшъэрылъыр Конституцием щыхэгъэунэфыкІыгъ.

Къэралыгъо къулыкъу пстэуми Конституцием ишапхъэхэр гъэцэкІэгъэнхэм анаІэ тет. Къулыкъу шъхьафэу УФ-м и Конституционнэ Хьыкум зыфиІорэр конституционнэ уплъэкІунхэм афэгъэзагъ. Конституцием иположениехэр цІыфхэм афызэхэфыгъэнхэр, хэбзэгъэуцугъэхэр Конституцием дештэхэмэ е демыштэхэмэ уплъэкlугъэныр ащ ипшъэрылъ. Урысые Федерацием и Конституцие заштагьэр мыгьэ илъэс 20 хъущт ныІэп. Апшъэрэ хэбзэ документэу непэ ар щыт, піэлъэ кіыхьэм телъытагъ.

Гектарым центнер 28-рэ къеты

Теуцожь районымкІэ къуаджэу Джэджэхьаблэ щызэхэщэгьэ фирмэу «Синдика-Агро» зыфиюорэм (ипащэр Кушъу Рэмэзан) тыгъэгъазэм иІухыжьын етІупщыгъэу щэкІо. КъыщагъэкІыгъэ гектар 907-м щыщэу шышъхьэІум и 26-м ехъулІэу гектар 200 (ызыпланэм ехъу) мэфэ зыщыплікіэ зэрэіуахыжьыгьэм гьэмэфэ мафэм шlyагъэ къырагъэтызэ механизаторхэм юф зэрашІэрэр къеушыхьаты. Анахь гушІуагьоу хэгъэунэфыкІыгъэн фаер тыгъэгъазэм гектар телъытэу центнер 28-рэ къызэрэрагъэтырэр ары. Ащ фэдэ лэжьыгъэшхо аужырэ илъэс зыбгъупшІым Теуцожь районым тыгъэгъазэм къыщырагъэтыгъэу къэтшІэжьырэп.

хъызмэтшІапІэм иагроном шъхьаІэу Тыгъужъ Нурбый къызэрэтиlуагъэмкlэ, гъэрекlо тыгъэгъазэм гектар телъытэу къырагъэтыгъагъэр центнер 22,4-м шІокІыгъагъэп. Ащ иІухыжьын непэ комбайнеритф фэгъэзагъ. Биболэт Долэт, Битэ Андзор, Алексей Батышевым, нэмыкІхэм щытхъу пылъэу япшъэрылъхэр агъэцакІэх. Уахътэр агъэлъапІэзэ, къамыгъэуцухэу якомбайнэхэм Іоф арагъашІэзэ ыкІи кІэзыгъэ фэмыхъоу тыгъэгъазэр Іухыжьыгъэным фэбанэхэзэ лэжьыгъэшхо къахьыжьы. Шоферхэу Нэхэе Юрэ, ятэрэ ыкъорэ Карамазовхэу Владимиррэ Алексейрэ комбайнэхэр хьаулыеу щамыгъэтыхэу, къаloжьыгьэр игьом къакlащы, гьэтылъыпіэм рагьэуаліэ. Хьамэм тыгъэгъэзэ тонн 560-рэ фэдиз къытехьэгъах. Ар агъэкъабзэшъ, гъушъапіэхэм аращэліэжьы.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ гухэкІышхо ащыхъоу фэтхьаусыхэх Урысые Федерацием щынэгъончъагъэмкІэ и Федеральнэ къулыкъу и Гъэlорышlaпlay Адыга Республикам щыlам ипащау Селезнев Олег Виктор ыкъом янэ зэрэщымы!эжьым фэш!.

Тыркуем къикіыгъэ ныбжьыкіэ купэу нэбгырэ 22-рэ хъурэр шышъхьэіум и 26-м чэщым Адыгеим къэсыгъ. Ахэр тхьамэфитіум къыкіоці республикэм ихьэкіэщтых. Ныбжьыкіэхэм мафэ къэс яуахътэ зэрагъэкіощтыр гъэнэфагъэу щыт.

Яуахътэ гъэшІэгъонэу агъакІо фэхьугьэх, мофи

Программэу зэхагъэуцуагъэм къыдыхэлъытагъэу ныбжьыкlэхэр АР-м и Лъэпкъ музей щы-lагъэх, археологэу Тэу Аслъан нэlуасэ фэхъугъэх. Мыекъуапэ иурамхэм къащакlухьагъ, къэлэ паркым, Лениным ыцlэ зыхьырэ гупчэм ащыlагъэх. Ащ нэмыкlэу Къокlыпlэм щыпсэурэ лъэпкъхэм икусствэхэмкlэ я Къэралыгъо музей и Темыр-Кав-каз къутамэу Мыекъуапэ щы-lэм ихъэкlагъэх. Модельер цlэрыloy Стlашъу Юрэ гущыlэгъу

фэхъугъэх, июфшагъэхэр зэрагъэлъэгъугъэх, Мыекъопэ районым икъушъхъэхэм ащэгъагъэх.

Адыгэ Республикэм ныбжыкіз Іофхэмкіз и Комитет тызэрэщыщагьэгьозагьэмкіз, охьтэ кізкізу ныбжыкізхэр республикэм зыщыізщтхэм арагьэльэгьу, арагьашіз ашіоигьор бэ. Программэм диштэу Іофтхьабзэхэр зэхащэх, игьо ефэх.

Тыгъуасэ хьакіэхэм яуахътэ гъэшіэгъон дэдэу агъэкіуагъ. Пчэдыжьым купыр Мэфэхьаблэ щыіагъ, нэужым зэлъашіэрэ тхакіоу Мэщбэшіэ Исхьакъ іукіагъэх. Ащ итхылъхэр бзэ зэфэшъхьафхэмкіэ зэдзэкіы-

гъэхэу дунаим зэрэщызэлъашіэхэрэр, апэрэ тхылъыр къызыдигъэкіыгъэр мыгъэ илъэс 60 зэрэхъурэр, журнали 4-у республикэм къыщыдэкіыхэрэм яредактор шъхьаізу зэрэщытыр ныбжьыкіэхэм къафиютагъ. Адыгэ лъэпкъым итарихъ, дунаим щызэлъашіэрэ адыгэхэм, тхэкіо ціэрыіохэм яіофшіагъэхэм ыкіи нэмыкіхэм ащигъэгъозагъэх. Хьакіэхэм зэхахыгъэ къэбархэр ашіогъэшіэгьонуу едзіугъэх.

Нэужым кlэлэцlыкlухэр къэлэ паркым щыlагъэх, загъэпсэфыгъ, зэрэгъэчэфыгъэх. Пчыхьэм къалэм къыщакlухьагъ.

ШХОНЧЫБЭШЭ Рузан. Сурэтхэр Іэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

Унэгъуихымэ сертификатхэр аратыгъэх

Адыгэкъалэ ипащэу Хьатэгъу Налбый унэхэр къызіэкіагъэхьанхэм е арагъэшіыным фэші къызфагъэфедэн алъэкіыщт сомэ мин пчъагъэхэр зэрытхэ сертификатхэр унэгъо ныбжыыкіихмэ аритыгъэх.

Джащ фэдэу сертификатхэр аратыгьэх Шэртэнэ зэшъхьэгъусэхэу Зауррэ Заремэрэ. Ахэм яунэгьо ныбжьыкІэ сомэ мин 858,6-рэ банкым къыфитІупщыгъ. Нэхэе Марыет сомэ мин 379,2-рэ ратыгъ. Лъфыгъэ зырыз зэдэзыпІурэ зэшъхьэгъусэхэу ЦІыкІу Тимуррэ Аминэтрэ, Тхьаркъохъо Руслъанрэ Симэрэ агъэгушІуагъэмэ ащыщых. ЩэшІэ Артуррэ Альбинэрэ, Тхьаркъохъо Юсыфрэ Бэлэрэ яунагъохэм сомэ мин 686,9-рэ зэрыт сертификатхэр аратыгъэх. Ахэм сабый турыту зэдапу.

ЗэкІэ унагъохэм Хьатэгъу Налбый афэгушІуагъ, ясабый-хэм адэтхъэнхэу, унэгъо дахэ хъунхэу афэлъэІуагъ.

— Непэ пшъэрылъ шъхьаlэу зыфэдгъэуцужьырэр тиныбжьыкlэхэм Іэпыlэгъу тафэхъузэ унэ тэрэзхэр яlэхэу шlыгъэныр, щы- Іэкlэ дахэ ежьхэми ялъфыгъэхэми яlэным пае амалхэр ягъэгъотыгъэнхэр ары, — къыlуагъ Хьатэгъу Налбый. — Блэкlыгъэ илъэсым унэгъуи 5-мэ сертификатхэр яттыгъагъэхэмэ, мыгъэ унэгъуи 6-мэ аlэкlэдгъэхьагъ. Тапэкlи ахэм япчъагъэ хэдгъэхьошт.

Зэlукlэм къекlолlагъэхэр зэкlэ унагъохэм афэгушlуагъэх, гухэлъэу яlэхэр къадэхъунхэу афэлъэlуагъэх.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Ягъэхъагъэхэм тарэгушхо

Икіыгъэ илъэсым ыкіэхэм искусствэхэмкіэ кіэлэціыкіу еджапізу Гъобэкъуае дэтым фэгъэхьыгъэ тхыгъэу «Адыгэ макъэм» къихьэгъагъэм 2013-рэ илъэсым гухэлъышіоу тиіэхэм ягугъу къыщытшіыгъагъ. Джыри еджапіэм іут кіэлэегъаджэхэм яіофшіэн сыкъыщытхъунэу арэп, ащ уасэ фэзышіырэр, зыфэдэр къэзыгъэлъагъорэр агъэсэрэ кіэлэеджакіохэм гъэхъагъэу ашіыхэрэр арышъ, ахэм сакъыщыуцун.

Тызыхэт илъэсым имэзих пштэмэ, Іофтхьэбзэ гьэнэфагьэхэм тахэлэжьагь, ахэм ащыщэу анахь мэхьанэшхо зиІэхэм сакъытегущыІэн. ТикІэлэеджакІоу Анна Криваяр орэдыІохэм язэнэкьокъоу «Кантабиле» зыфиІорэм илауреат хъугъэ, я 3-рэ степень зиІэ диплом къыратыгь. Зыгъасэрэр ЗекІогъу Сусан.

Джащ фэдэу мэлылъфэгъум ыкіэм искусствэхэмкіэ кіэлэціыкіу еджапіэхэм защызыгъасэхэрэм яреспубликэ фестиваль Мыекъуапэ шыкіуагъ. Аш

еджэпІэ 22-рэ хэлэжьагь. Зэнэкъокъур едзыгъуитоу зэтеутыгъагъ — куп къашъомрэ зизэкъо къашъомрэ. Искусствэхэмкіэ кіэлэціыкіу еджапіэу Гъобэкъуае дэтым иеджакІохэр едзыгъуитІуми ахэлэжьагъэх ыкІи зэнэкъокъум илауреат хъухи, я 2-рэ степень зиІэ дипломхэр къафагъэшъошагъэх. ТикъэшъуакІохэу Шъхьэлэхъо Зарем, СтІашъухэу Эльмир, Бислъан, Ислъам, Дианэ, Уджыхъухэу Азэмат. Пшымаф. Къат Руфинэ, Тхьаркъохъо Фатим, Хъут Суанд, Шъынэхъо Долэт, ГъукІэлІ Къэплъан зыгъасэхэрэр Шъхьэлэхьо Аркадийрэ Теуцожь Марыетрэ.

СурэтышІхэми ауж зыкъырагъэнагъэп. Район ыкІи республикэ къэгъэлъэгъонхэм яІэшІагъэхэр агъэхьыгъэх, щытхъу тхылъхэри къафагъэшъошагъэх. Мыбэми, ягъэхъэгъэ цІыкІухэм ахэр арэгушхох, джащ къыщымыуцухэу джы апэрэ чІыпІэхэм афэбэнэщтых.

сэхэрэм яреспубликэ фести- КІэлэеджакІохэм илъэс еджэваль Мыекъуапэ щыкІуагъ. Ащ гъур заухым зэфэхьысыжь кон-

цертэу зэхащэгъагъэм Іофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэм къащахагъэщыгъэ ныбжьыкіэхэр щагъэшіуагъэх. Теуцожь районым культурэмкіэ игъэіорышіапіэ ипащэу Напціэкъо Руслъан щытхъу тхылъхэмрэ шіухьафтынхэмрэ ахэм аритыжьыгъэх.

АР-м культурэмкіэ и Министерствэрэ район гьэіорышіапіэмрэ яунашьокіэ кіэлэегьэджэ анахь дэгъухэу Шъхьэлэхъо Аркадий, Теуцожь Марыет, Зекіогъу Сусанэ, Іэшъынэ Мирэ, Гъукіэлі Юрэ щытхъу тхылъхэр афагъэшъошагъэх.

Джащ фэдэу мыгъэ искусствэхэмкіэ кіэлэціыкіу еджапіэр къызэраухыгъэр къэзыушыхьатырэ тхылъхэр нэбгырэ 16-мэ ащ ипащэу Шъхьэлэхъо Аркадий аритыжьыгъэх: Уджыхъухэу Зухра, Салбый, Рузан, Марзыет, Заира, Еутыххэу Асльан, Сафыет, Шэуджэн Джэнэт, Хъот Аслъан, Іэшъынэхэу Бэла, Марыет, СтІашъухэу Амир, Аминэт, Сусан, Суанд, Шъхьэлэхъо Эльвир. ШІэныгъэу, Іэпэ-Іэсэныгъэу искусствэхэмкІэ еджапІэм щызэрагьэгьотыгьэр щыІэныгъэм къащышъхьэпэжьынэу Шъхьэлэхъо Аркадий ахэм афэлъэІуагъ.

ІЭШЪЫНЭ Ирин. Искусствэхэмкіэ кіэлэціыкіу еджапіэу Гъобэкъуае дэтым иіофыші.

Бюджет ахъщэр ытыгъугъэу егуцафэх

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым пэщэ ІзнатІэ щызыІыгъыгъэм бюджет ахъщэр ытыгъугъэу зэрегуцафэхэрэм къыхэкІыкІэ полицейскэхэм ар аубытыгъ ыкІи УФ-м хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ и Мыекъопэ къэлэ отделкІз къаубытыхэрэр охътэ гъэнэфагъэм зыщаІыгъыхэрэ чІыпІэм чІагъэтІысхьагъ.

Апшъэрэ еджапІэм ыпэкІэ Іутыгъэм гъэпцІагъэкІэ бюджет ахъщэ ытыгъугъэу ыкІи ащкІэ къэралыгъом зэрарышхо рихыгъэу ары зэрегуцафэхэрэр.

Адыгэ Республикэм хэгьэгу кloцl ІофхэмкІэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу къызэрэщытаlуагъэмкІэ, следствием зэригъэунэфыгъэу, 2012-рэ илъэсым ищылэ мазэ къыщегъэжьагъэу жъоныгъуакІэм нэс Іофшіэным епхыгъэ нэпці зэзэгъыныгъэхэр адишіыхэзэ сомэ миллиони 4,5-рэ фэдиз ащ къыз- іэкіигъэхьагъ. Джырэ уахътэм уголовнэ Іофыр следствием зэхефы.

ИшІуагъэ къэкіуагъ

Псэупіэ-коммунальнэ фэіофашіэхэм альэныкьокіэ чіыфэ зытельхэм къягъэтыжьыгъэнымкіэ муниципальнэ образованиеу Адыгеим итхэм ащыщэу Адыгэкъалэ апэрэу шіыкіэ, амалыкіэхэр щагъэфедэхэ хъугъэ.

АР-м псэупІэ-коммунальнэ хъызмэтымкІэ и ГъэІорышІапІэ ипащэу Ныбэ Анзор къызэриІуагъэмкіэ, мы лъэныкъомкіэ чіыфэ зытелъхэм яканализациехэр афагъэпытэ зэхъум ахъихь есласчия медехистымие ещ макІэ хъугъэ. Коммунальнэ им мехеішифоїм митемкитх шІыкІэр къызыфагъэфедэным пае хэушъхьэфыкІыгъэ Іэмэпсымэу «Терминатор» зыфи-Іорэр къызыІэкІагъэхьагъ, ар чычіэгъым рагъэхышъ, шіоипсыхэр зэрычъэрэ трубэхэр рагъэпытэ.

Мыщ дэжьым къыщыхэгъэщыгъэн фае «Терминаторыр» загъэфедэкІэ хэукъоныгъэ фэмыхъоу чіыфэ зытелъым иканализацие зэрэзэфишіырэр. Мы Іэмэ-псымэр пыутэп, сомэмин 240-рэ фэдиз ыуас, арэу щытми, ащ зыкъызэригъэшъып-къэжьырэм щэч хэлъэп. Мыщ фэдэ шіыкіэр Кощхьэблэ районми щагъэфедэнэу егупшысэх.

Адыгэкъалэ пштэмэ, мы уахътэм пчъагъэу зэтет унэ 54-у дэтым щыщэу кІымафэм фэхьазырыр унэ зэхэт 49-р ары. Адрэхэм инженернэ ІофшІэнхэр ащэкіох: псырыкіуапіэхэр. электричествэм илиниехэр, нэмыкІхэри агъэцэкІэжьых. Къалэр кІымафэм фэгъэхьазырыгъэным фэшІ сомэ миллиони 4 фэдиз пэІуагъэхьанэу щыт, ащ щыщэу непэрэ мафэм ехъулІзу псэупІз-коммунальнэ хъызмэтым июфышіэхэм агъэфедагъэр сомэ миллионым ехъур ары, гъэсэныгъэм иучреждениехэм сомэ миллионрэ мин 200-рэ фэдиз апэlyа-

Тыфэраз

Шэуджэн районым ит къуаджэу Хьатыгъужъыкъуае щыщ Къэрэшэе Нэфсэт ыціэ дахэкіэ рарегьаю. Илъэс пчъагьэ хъугьэу ціыфхэр ыгъэразэхэзэ къоджэ почтэм Іоф щешіэ. Зыфэгъэзагъэхэм, зэуаліэхэрэм шъхьэкіафэ афишіызэ ипшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу ащ егъэ-

цакlэх. Нэгушlоу, сэлам фабэр ыlупэу щагу пэпчъ lохьэ, цlыфхэм гудэщэегъу афэхъу.

Епіожьын, уелъэіужьын имыщыкіагьэу нэбгырэ пэпчъ ыціэкіэ къэкіогъэ тхьапэри, пенсиери, социальнэ тынхэри охътэ лые тыримыгъашіэу анегъэсых. Тхьамафэм къыкіоці мэфэ ханэ ышіырэп, бзылъфыгъэр иіоф дэшъхьахырэп.

эп, озыльфыгвэр июф дэшвхвахырэп. Республикэм ыкІи районым къащыдэкlыхэрэ гъэзетхэр къыхьыщтхэми, нэмыкі фэlo-фашlэхэр нэжъ-lужъхэм афигъэцэкlэщтми емызэщыжьэу ишlo-гъэшхо арегъэкlы. Гъэзетхэм якlэтхэгъу лъэхъан loфышхо бзылъфыгъэм ешlэ.

Нэфсэт почтэм иlофышlэ чан, зыфэгъэзэгъэ lофыр егугъоу сыдигъуи зэшlозыхырэ, цlыфыгъэ дахэ зыхэлъ бзылъфыгъ. Зэрэцlыф дэгъур, хъалэлыр, хъупхъэр изекlокlэ-гъэпсыкlэхэм къахэ-

щы. Нэфсэт къоджэдэсхэм шlу заригъэпъэгъугъ ыкlи ахэр инэу къыфэразэх. Псауныгъэ пытэ иlэнэу, игухэлъышlухэр къыдэхъунхэу ащ фэлъаlox.

> Т. ХЬАБЫЙ, М. БРАНТІ, нэмыкіхэри. (Зэкіэмкіи нэбгырэ 60 фэдиз къыкіэтхэжьыгъ).

УАСЭХЭР

Бгъэфедэрэм елъытыгъэщт

ащыдгъэфедэхэрэм япчъагъэ ренэу хэхъо. Нахьыпэм остыгъэм нэмыкІэу электричествэр зэрэдгъэфедэщтыгъэр утыр, телевизорыр, гъэучъы алъэр, сэпэугъоир арыгъэ къодыемэ, джы микроволновкэри, компьютерри, зэрыгыкІэхэрэ машинэри, кондиционерри, «джакузири», нэмыкІыбэри къахэхъуагъэх. Тхьэм зэриІожьынэу, «веерхэр» щыІэжьхэпышъ, зэпыу фэмыхъоу электричествэр къызэрэтатырэм тыкІэгушІу. Ау «щыІэкІэшІум земыгьас ренэу аш тетыштэпышъ» зэраlуагьэу, енэгуягьо Чубайс къыпкъырыкІыгьэ ятІонэрэ Іофыгьоу нахышіу хъущт аlозэ энергетикэр приватизировать зэрашІыгъэм джы тыкІагьэгьожьыщткІэ, нахьышІури, нахь дэйри къыдгурагъэюпэщткіэ. Шъыпкъэ, экспертхэм мы Іофым къырајуаліэхэрэр, зыфатІорэр электроэнергием игъэфедэн «социальнэ шэпхъэ» шІыкІэм тещэгъэнэу Урысыем и Минэнергетикэ къыщаугупшысыгъэр ары, зэтекІых.

Интернетым мы къэбарыр къызихьагъэм къыщыублагъэу ціыфыбэ тегущыіэ, ау зыми ар шіыкіэшіоу къыіоу зэхэпхыщтэп. Ары пакіошъ, ащ итлъэгьогьагъ Ростов мы іофым ехьыліэгъэ зэхахьэ зэрэщызэхащэщтым фэгъэхьыгъэ къэбар.

Сыда Іофыр зыфэгьэхьыгьэр? Апэ пилот регионкІэ агъэнэфагьэхэм къащырагьэжьэнышъ, республикэхэм, крайхэм, хэкухэм яхэбзэ унашъохэм атегъэпсыкІыгьэу цІыфхэу ащыпсэухэрэм электроэнергиер пыутымрэ лъапіэмрэ ыіоу Іахьитіоу гощыгъэу аlэкlагъэхьанэу агъэнэфагь. «Урысые гьэзетым» къыхиутыгьэ къэбарым къызэрэщи-ІорэмкІэ, пилот регионхэу агъэнэфагъэхэм ащыщых республикэхэу Башкортостан, Къэбэртэе-Бэлькъарыр, Тывар, Забайкальскэ, Приморскэ, Хабаровскэ крайхэр, Архангельскэ, Владимирскэ, Воронежскэ, Иркутскэ, Кемеровскэ, Калужскэ, Курскэ, Липецкэ, Ниже-

Тиунэхэм электроприборхэу городскэ, Самарскэ хэкухэр. цыдгъэфедэхэрэм япчъагъэ Ахэм ауж къихьащт 2014-рэ илъэсым зэрэ Урысыеу а шІыэм нэмыкlэу электричествэр кlэм тыращэнэу агъэнэфагъ.

> Тхьапша электроэнергие киловаттым ыосэщтыр? Социальнэ шапхъэм имыкіырэ пчъагъэр пыутыщт, ащ къехъоу дгъэстыгъэм ыуасэ тариф нахь лъапіэм тетэу тагъэтыщт. Мыщ дэжьым оситіум азыфагу зэтемыфэныгъэу илъыр процент 30-м шіокіын ылъэкіыщтэп.

> ЗэрагъэнэфагъэмкІэ, социальнэ шапхъэхэр лъэныкъо Іаджхэм ялъытыгъэщтых: псэупІэр къала, къуаджа, унэм электрохьаку ита, тхьапша фэтэрым щыпсэурэр зыфэпІощтхэм. Зизакъоу псэурэ пенсионерхэм зэхъокІыныгъэхэр зыщырагъэжьэгьэхэ апэрэ илъэсым электроэнергиеу агъэфедагъэм ыуасэ «социальнэ» тарифым тегъэпсыкІыгъэщт. Нэужым ахэм ыкІи жъы хъуи зэхэоным нэсыгъэ унэхэм ачІэсхэм коэффициент гъэнэфагъэр къыдальытэзэ электричествэу афатІупщыщтыр зыфэдизыр афагъэнэфэшт

> — Тэ тызфэбанэрэр цІыф-хэм электричествэу агъэфедэрэм щыщ Іахь экономикэ телъхьапІэхэм апэблэгъэ тарифхэм атегъэпсыкІыгъэу ягъэтыгъэныр ары, — къыриІуагъ Минэнергэм электроэнергетикэм хэхъоныгъэ егъэшІыгъэнымкІэ и Департамент ипащэу Андрей Максимовым гъэзетым икорреспондент.

Арэу щытми, экспертхэм яеплъыкІэхэр зэтекІых. Энергетикэм хэхъоныгъэхэр егъэшІыгъэнхэмкІэ Фондым итхьаматэу Андрей Листовскэм зэрилъытэрэмкІэ, социальнэ шапхъэхэм зэратехьэрэм ишlуагъэкІэ промышленностым къинэу телъыр нахь макІэ хъущт. Шапхъэхэм ашІокІэу агъэфедагъэм ыуасэ нахь лъапІэу цІыфхэм зэратыщтым ишІуагъэкІэ промышленностым къыгъэнэжьыгъэ ахъщэр производствэр гъэкІэжьыгъэным пэ-Іуигъэхьан ылъэкІыщт ыкІи продукциеу къыдигъэкlырэр нахь пыутэу къафекlущт.

Социальнэ шапхъэхэр агъэфедэхэу заублэрэ ужым субсидиеу аратыхэрэр нахь макІэ зыхъущт пІэлъэ гъэнэфагъэ Минэнергэм иІэп. Андрей Максимовым зэрилъытэрэмкІэ, зэкІэри зэлъытыгъэщтыр регионхэм япащэхэм екіоліакізу агъэфедэщтыр ары: цІыфхэм нахьыбэу адеІэщтха, хьауми

промышленностым факъудыищта. А піалъэр нахь макізу зыщыгъэпсыгъэхэри, нахь кіыхьэ-лыхьэ зыщыхъугъэхэри регионхэм къахэкіыщтых.

ШІэныгъэхэмкІэ Урысые Академием народнэ хъызмэтымкІэ и Институт фэбээнергетическэ комплексым епхыгъэ прогнозхэр шІыгъэнхэмкІэ илабораторие ипащэу Валерий Семикашевым ицыхьэ пытэу тель социальнэ шапхъэхэр гъэфедэгъэнхэм къиныгъохэр зэрэзэшІуимыхыщтхэм. Сыда пІомэ хэгъэгум щагъэфедэрэ электроэнергием ипроценти 10 нахыбэп цІыфхэм ящыкІагъэр.

Естественнэ монополиехэм япхыгъэ къиныгъохэмкІэ Институтым фэбээнергетическэ комплексым епхыгъэ лъыхъон ІофхэмкІэ и Департамент ипащэу Александр Григорьевым зэрилъытэрэмкІэ, цІыфхэм яджыбэ илъ ахъщэр арэп лъыхъуапіэкіэ къыхэхыгъэн фаер. «Энергетикэм ильэгэпІэ зэфэшъхьафхэм икъоу alэ къырамыгъэхьэгъэ амалыбэ къащыбгъотын плъэкІыщт. ГъэфедакІохэм апае экономикэ телъхьэпІэ икъу зиlэ тарифхэр гъэнэфэгъэнхэм зыфежьэхэкІэ а Іофыр зэрэзэхэщэгъэ шІыкІэм уеплъы, нэІуасэ зыфэпшІы пшІоигьоу охъу. Сызэрээкономистым ельытыгьэу къэсэю узыфэе телъхьапІэхэр къэбгъотынхэ зэрэплъэкіыщтыр. Етіани а Іофым епхыгъэ Іофшіэныр зэкіэмэ апае гурыіогъошіоу гъэпсыгъэным уимы-

гъэгумэкІымэ», — elo ащ.

«Урысые гъэзетым» зэритхырэмкІэ, Забайкальем 2005-рэ илъэсым къыщыублагьэу шэпхъакіэхэр щагьэфедэх. Чыпіэ хабзэм ипащэхэр эксперимент шІыгъэным зыкІыфежьэгъагъэхэр субсидиехэр цІыфхэм арамытыжьхэу гъэпсыгьэн гухэлъыр арэп, ахэр кІэугьоеныгьэ псэукІэм егьэсэгьэнхэр ыкІи тарифхэм зэрахахъорэм нахь щыухъумэгъэнхэр арыгъэ нахь. 2010-рэ илъэсым ыпэкІэ мэзэ тельытэ шапхъэу зы цыфымкіэ агъэнэфэгъагъэр киловатт 54-рэ хъущтыгъэмэ, джы 65-м нагъэсыгъ. Шапхъэхэм атегьэпсыкІыгьэу къэлэдэсхэм зы киловатт-сыхьатым пае соми 2, 28-рэ, лимитым шюкыгъэм пае соми 3.78-рэ аты. Къоджэдэсхэм сомэ 1,59-рэ ыкІи ыпшъэкІэ къызэрэщытІуагъэм фэдэу, соми 2,64-рэ аты. Росстатым къытыгъэ пчъагъэхэм нафэ къызэрашІырэмкІэ, регионым щыпсэухэрэм япроцент 70-м лимитхэм ашlокlэу электричествэр агъэфедэрэп. Арышъ, чlыпlэ хабзэм ипащэхэм экспериментыр къадэхъугъэу алъытэ.

Соцпакетым епхыгъэ уплъэкІунхэр Орловскэ хэкум 2010-рэ илъэсым щырагъэжьэгъагъэх. Осэ пыут зиІэ лимитхэр зы нэбгырэм телъытагъэу киловатт-сыхьат 200-у агъэнэфэгъагъэх. Джы къызнэсыгъэм ахэр зэблахъугъэхэп. Къэлэдэсхэу газкіэ Іоф зышіэрэ хьакухэр зэрытхэм — тарифыр соми 3, электрохьакухэр зыгъэфедэхэрэм апае тарифыр соми 2,1-рэ. Шапхъэм шюкнэу агъэстыгьэ электричествэ киловаттсыхьатым пае зэкІэми соми 5,2-рэ аты. ТарифхэмкІэ хэкум и ГъэІорышІапІэ ипащэу Елена Жуковам къызэриlyагъэмкІэ, хэкум щыпсэухэрэм ащыщхэу лимитым икlыхэрэр бэп, нахьыбэмэ унэ-коммунальнэ фэlo-фашіэхэм апае хъарджэу ашІырэр унэгъо бюджетым ипроцент 15-м шІокІырэп.

Тигъунэгъу Ростов хэкум социальнэ шапхъэр нэбгырэ телъытэу мазэм киловатт-сыхьат 96-у щагъэнэфагъ. Квартирэм нэбгыритІу щэпсэумэ, ахэм атыщтыр шІыкІзу киловатт 96+50 хэгъэхъуагъзу къалъытэ. Къуаджэхэм ащыпсэухэрэм апаий а шэпхъэ дэдэр агъэфедэ, ау ахэм унэе унэ зэряІэр къыдалъытэзэ киловатт-сыхьати 100 афыхагъэхъожьы.

Экспертхэм зэральытэрэмкіэ, 2013-рэ ильэсым иикіыгьом ехьуліэу унэ-коммунальнэ фэюфашіэхэм ауасэхэм апае зэкіэ хэгьэгум щыпсэухэрэм чіыфэу ательыр сомэ миллиарди 160-м нэсын ыльэкіыщт.

Адыгэ Республикэм уасэхэмрэ тарифхэмрэ гъэнэфэгъэнхэмкІэ и ГъэІорышІапІэ ипащэу Хьапэе Азэмат зигугъу къэтшІыгъэ тарифхэмкІэ Адыгеим щызэрахьэхэрэ ІофыгъохэмкІэ теупчІыгь. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, зэхэугуфыкІыгъэу зигугъу пшІын плъэкІыщтхэр, пчъагъэхэр джырэкІэ хьазырхэп. Ау къихьащт илъэсым соцпакетыр гъэфедэгъэным зэрэ Урысыеу техьанэу агъэнафэшъ, агъэфедэн, ящыкІэгъэн ылъэкІышт къэбархэр зэІугьэкІэгьэнхэм, зэхэфынхэр ыкІи зэфэхьысыжьхэр шІыгьэнхэм ыуж

> Зыгъэхьазырыгъэр СЭХЪУТЭ Нурбый.

«Къушъхьэшыгухэм ямэкъамэхэр»

Джащ фэдэ проектэу музыкальнэ ыкlи спортивнэ фестиваль зэфэшъхьафхэр зыхахьэхэрэр континент пстэуми якъушъхьэ анахь лъагэхэм ащызэхащэх. Ахэм ягъэхьазырынкlи язэхэщэнкlи зишlуагъэ къэзыгъакlохэрэм ащыщых Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм ошlэ-дэмышlэ lофхэмкlэ и Министерствэ, «Терскол» зыфиlорэ гупчэу цlыфхэр къушъхьэхэм адэкlоенхэу зыгъа-

сэхэрэр, УрысыемкІэ десантникхэм я Союз, Гупчэ телевидением иапэрэ канал, ТНТ-р, нэмыкІхэри.

Іошъхьэмафэ ышыгу къыщатыщт концертыр зэхэзыщагьэхэр зэльашІэрэ бардхэу М. Калинкинымрэ Д. Юрковымрэ. Ахэм ыкІи Ю. Визбор атхыгьэ орэдхэр концертым хагъэхьагъэх.

Проектым хэлэжьэнхэу нэб-гырэ 20-мэ ятхылъхэр къа-

гъэхьыгъагъэх, ахэр Москва, Санкт-Петербург, Воронеж, Ростов, Камчаткэ ащыщыгъэх. Анахьыжъым илъэс 57-рэ ыныбжьыгъ. Фэегъэ пстэури къушъхьэшыгум нэсыгъэп, ау нахь благъэу къыщыуцухэрэм апаий зекіон гъэшіэгъонхэр зэхащэгъагъэх.

Іошъхьэмафэ «зыштагъэ» пэпчъ зыщыщ хэгъэгум ибыракъ ащ ышъхьагъ щигъэlэнэу ыкlи орэд къыщиlонэу фитыныгъэ иlагъ.

Музыкальнэ къэгъэлъэгъонхэм анэмыкlэу альпинистхэм агъэфедэрэ Іэмэ-псымэхэм хэшlыкlэу афыряlэр къызщаушыхьатыгъэ зэнэкъокъухэми цlыфхэр ахэлэжьагъэх.

Пчъагъэхэм бэмэ **УФРАГЪЭГУПШЫСЭ** кІэ джэуапыр аритыжьыщт. НыбжьыкІэ дэдэхэу, хъурэр

«Унэгъо дахэ зэгурыІохэзэ зэдашІэнэу тафэльаІо», — мы гущыІэхэр сыд фэдэрэ джэгу укІуагъэми хъохъубжъэм хэтэу зэхэтэхы. Ау ахэм къарыкІырэр икъу фэдэу къызыгурымыloy а «гьогу кlыхьэм» техьэрэр макІэп. Лъэбэкъоу адзырэм тэрэзэу емыгупшысэхэу, нэужым кІэгъожьыхэу, зэхэк ыжьхэу тинэплъэгъу унагьоу къыридзэрэр бэдэд.

Тиреспубликэ тштэу, мы илъэс зытІущым унагъо зышІэ зышІоигьоу тхылъкІэ къэзыгьэшъыпкъагъэхэмрэ зэхэкІыжьыгъэхэмрэ зызэдгъапшэхэкІэ, тынаІэ зытетыдзэрэ пчъагъэхэм узыгъэгушІон фэдэ зэрахэмылъыр тэлъэгъу. 2011-рэ илъэсым зызэгозытхагъэхэр -3718-рэ, зызэгозытхыкІыжьыгъэхэр — 1849-рэ. ЗэрэтльэгьурэмкІэ, унагъо зышІэ зышІоигъоу лъэбэкъу «зыдзыгъэхэм» азыныкъо фэдиз мэхъу тюми тыхэукъощтэп унагьоу зэхэкІыжьыгъэр. 2012-рэ илъэсым псэогъу зэфэхъухи зызэгозытхагъэхэр — 3384-рэ, зэхэкІыжьыгъэхэр — 1767-рэ. Ыпэкіэ къэтІогьэ пчъагьэмэ анахыи мыхэр зэранахь гумэкІыгьор нафэ. ЗэрэхъурэмкІэ, 2012-рэ илъэсым процент 50-м кlахьэ унагьоу зэхэкІыжьыгъэр. 2013-рэ илъэсым щылэ мазэм къыщегъэжьагъэу жъоныгъуакІэм нэс тштэу тызызэпяплъыкІэ, тэлъэгъу зызэгозытхагъэр — 921-рэ мэхъу, зызэгозытхыкІыжьыгъэр 763-рэ. ЗэрэхъурэмкІэ, илъэс къэс зэхэкІыжьырэмэ япчъагьэ хэхъо. 2013-рэ илъэсым мэзихым зызэгозытхагъэхэр зэхэкІыжьыгъэхэм япчъагъэ кІэхьанкіэ зи арэп иіэжьыр.

Къэзэрэщэрэ ныбжьыкІитІум азыфагу илъ шІулъэгъуныгъэр арэу псынкІэу тыдэ хъура? Сыда ягъашІэ зэдеІэжьыхэзэ зэдагъэшІэнэу зэраІощтыгъэр псынкі эу зыкіащыгъупшэрэр? Мы упчіэхэм хэти ежь ишіоші-

икъу фэдизэу къагурымы оу, агу машіоу илъыр гъашіэм къэблэщтэу къашІошІы, ау къэзэрэщэхэу, унагъор зэрэпшІэщтым икупкі къызаіэкіахьэкіэ, лъызыгъэкІуатэ зышІоигъоу къанэрэр макІэ. Адэ сыд фэдэрэ Іофи зэшІопхыныр псынкіагъоп, унагъо пшіэныр ахэм анахь къиныжь. Унагьом идэхагъэрэ ирэхьатыгъэрэ къызщежьэрэр зэгурыІоныгъэр ары. Джырэ тиныбжыкІэхэм зыгорэ ащыlэнэу, цlыфэу зыдыщыlэхэм фэгъэкІотэныгъэ горэ фашІынэу шэн ахэлъэп. Ежьхэм щэІагьэу ямыІэм пае къин зылъэгъурэр янэ-ятэхэмрэ сабый цІыкІоу къакІэхъухьэхэрэмрэ арых. Ны-тыхэм ежьхэм ялажьэу, зыгорэ мытэрэзэу ашІагьэу е икъу фэдизэу гъэсэпэтхыдэ къафемыджагъэхэу къащэхъу. Унагъоу «гъогу пхэнджым» техьэрэм амалэу яlэмкlэ адэlэпыlэх, ау, нахьыбэрэмкіэ, ягуіэ пкіэнчъы мэхъу. Ны-тыхэм анахьи нахь къин алъэгъу сабый цІыкІухэу, хъурэр икъу фэдизэу къызгурымыІохэрэм. Статистикэм къызэритырэмкІэ, Адыгеим къихъухьэрэ сабыйхэм япроцент 16-р vнэгъо имыкъvхэм къашэхъvх. Джырэ уахътэм ахэм япчъагъэ нэбгырэ мин 14 фэдиз мэхъу. НыбжьыкІитІур шъхьэубэтагьэкІэ къызэрэзэрэщагьэхэр сабый цІыкІум илажьэп. Ащ уегупшысэн фае. Сабыир унагьом къызихъухьэкІэ тын лъапІэ къыуатыгъэу къыпщыхъун фае. Джы о пшъхьэ закъоп узэгупшысэщтыр, а цІыкІужъыем идунай мамырэу щытыным уфэбэнэн фае.

ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай. «Адыгэ макъэм» иштат хэмыт корреспондент.

ГЪЭЗЕТЕДЖЭР КЪЫКІЭУПЧІЭ

Тара тэрэзыр?

Лъытэныгъэ зыфэсшІырэ упчІэ къышъуфысиІ. Динлэжьдинлэжьхэр, бэшІагъэу сигъэгумэкІэу зы упчІэ сиІ. Бэми сяупчІыгъ ащкІэ, бэрэ игугъу сэшІы, ау сигъэразэу джэуап зыми къыситырэп. Сыда къикІырэр ыкІи сыда имэхьанэр амдэзым? Сыд пае ар аштэра? Сэ сишІошІыкІэ, быслъымэным зичэзыу нэмаз уахътэр е джынэзэ нэмазыр ышІыным ыпэкІэ амдэзыр ыштэн, зитхьакІын, зиукъэбзын фае, умыкъабзэу Алахьым ыпашъхьэ уиуцо мыхъунэу ары зэрагорэр. Мыщ фэдэ чіыпіэ сырихьылІагь. Джынэзэ нэмазым тыуцугъэу, ау ащ къыхэуцуагъэр шІомакІэу ефэндыр «ШъукъылъыкІуати зэкІэми шъукъэуцу» ыlуи, щытмэ къяджагъ. Ау, зэресагъэхэу, тикlалэхэр нахь зэкlэкlуагъэх, къылъыкІотагъэхэп. Ащ дэжьым лІы тегъэпсыхьагъэ горэ къахэкІи, апашъхьэ къиуцуи цІыфмэ къяджагъ: «Амдэз шъумы-Іыгъми хъущт, зи Іоф пылъэп амдэзым» ыlуи, еlэбэхи ыlэгушъохэмкІэ сапэм хэІаби, ыІэгу зэщихъожьи, ынэгушъо ахэр нимыгъэсэу, щихъожьыгъэ фэдэу ышІи, «джар амдэз хъущт, джаущтэу шъушІи хъущт» къариlуагъ. Сэ ащ дэжьым а лІым нахь благъэу сыкъекІуалІи «Амдэзым сыда къикІырэр, укъэбзэнэу арыба, хьауми сыдэущтэу щытми хъунэу ара? Зэ о пІэмэ джы яплъыжь» сlуагъэ. Шъыпкъэр піощтмэ, тихьакіэ ар ыгу рихьыгьэп, къысэплъыгь, ау зи къыІуагъэп. ІэкІыб къэрал горэм къикІыгъэу щытыгъ. Сапэм ухэІабэу унэгу щыпфэмэ хъущтмэ, сыд пае зыптхьакІын, зыуукъэбзын фая?

Джыри, динлэжь лъапІэхэр, емыкіу къысфэшъумыші, зы хэм, зэкІ пІомэ тэрэзэп, ау анэгушъохэр зэхэк ыхьагъэхэу, мыупсыгъэхэу, жакІэр кІыхьэу къэзыгъэкІыгъэу ахэтыр бэ. А Іофыр арэущтэу щытын фая, хьауми къэбзэнхэ фаеха? Сэ сятэжъи сянэжъи, сяти сяни динлэжьыгъэх. Сятэ къурІэнаджэу щытыгъ. Совет хабзэм диныр ымыдэ зэхъуми сятэжъ ихьакІэщ цІыкІу лІыжъхэм якІуапіэщтыгь, ащ нэмазыр щашіыщтыгъ. Пчыхьэ горэм джац нэмазым хьакІэщым лІыжъ къихьагъ ыжакІи Іаеу, ыпакІи къелэлэхэу. Къумгъан-лэджэн сэ къафисхьагъэу сыщытыгъ. Амдэзыр аштэмэ сэ псыр искіутын, къумгъаныр нэкіы хъумэ, псыр къизгъэхъонэу сипшъэрылъыгъ. Ау кІэим чыжьэу псыр къисэхыти, ракlутырэр ренэу сшІуабэщтыгъ. «Сабын къахь, кlал» alyu, ар къафэсхьи ліыжъым ыжакіэ фаупсыгь, ыпакІэми апыупхъухьагъэх. Ащ иІоф заухыр ары нэмазыр зашІыгьэр. Ащ фэдэу цІыфыр итеплъэ лъымыплъэ зыхъукІэ, фэгубжыщтыгъэх, зимыупсыныр фадэщтыгъэп.

Мыр къэстхынэу сыгу къэзыгъэкІыгъэр тидинлэжьхэу телевизорым къыридзэхэрэм, гьэзетым къихьэхэрэм ятеплъ ары. Лъытэныгъэ зыфэсшІырэ динлэжь льапіэхэр, арэущтэу щытын фаеми сшІэрэп, ау сэри, сэщ фэдэу а Іофым ыгъэгумэкІыхэрэми тшІэ тшІоигьу: тара тэрэзыр, сыдэущтэу тызекІон фая?

ЗЭРАМЫКУ Казбек. Іофшіэным иветеран. Джэджэхьабл.

Редакциер. Мы тхыгъэр ядгъэхьыгъ Мыекъопэ гупчэ мэщытым, арышъ, джэуапэу динлэжьхэм къатыжьырэм шъущыдгъэгъозэщт.

ГОЩЭ-НЫСЭ КЪЭБАРХЭР

«Узымыгъэсагъэм угу егъунэу ЩЫТ»

Унагьом нысэ къыфащагь. ХьакІэр бэ, джэгур джэгушху. НысакІэу къащагъэм гуащэ фэхъугъэр къыфищэнэу нысэдисым унашъо фишІи, ригъэкІыгъ. Нысэр джыри къыращыгъэп, къащэгъэ къодые нысакіэм изекіуакіэ зыфихьын ымышІэу гуащэм ыгьэшІэгьуагь, ау къеджагьэм ыдэжь мыкІоныр ыдагьэп.

Гуащэу къыкІэрыхьагъэм зыкъыфигъази нысакІэм ащ къыриІуагъ:

– «Мам» къыосіощтэпышъ, осэгъашіэ. Сэ мамэ сиІ. Ар зы. Сыбгъэсэнэу сауж укъимыхь, сыгъэсэгъахэу сыкъэкlуагъ. Ар тly. Ящэнэрэмкіэ, Іалъмэкъыр сштэу унэм сикіынэу сызежьэкіэ, «Тыдэ укіора?» піоу укъысэмыупчі. Ащ зи уиюф хэлъэп.

ГощакІэри, нэмыкІэу а гущыІэхэр зэхэзыхыгъэхэри зэтекъагъэхэу щытых. Ахэм ащыщ горэм фэмышыlэу къыlуагъ: «Хэт гущэ уримыгъаса? Тхьэр еуи узыфэмыгъэсагъэм. Ащ угу егъунэу щыт».

«Уфаемэ, гармошкэу...»

Нысэр гык агъэу к апсэм пельэх къыгыкІыгьэхэр. Ау сыдми пеупцІэх нахь, зэхэдзыгьи, зэгъэфагъи иІэп. Гуащэу ар зылъэгъурэм фэмыщыlэу риlуагь: «А нысэ, кlэлъынхэр гармошкэм фэдэу зэбгъафэзэ пыплъэхэмэ дахэ хъунхэба?!»

ГыкІыгъэхэр нысэм псынкІэу къыпихыжьыхи, лэджэным зэрилъэу гуащэм ыпашъхьэ къыригъэуцохи, къыриlуагъ: «Ма, ор-орэу пылъ, уфаемэ гармошкэу, уфаемэ балалайкэу...»

«ПхъэнкІэным Іоф къибгъэкІынэу щыта?»

Гуащэм пчэдыжь къэс щагур епхъэнкІы, ау нысэм ар къыридзахэрэп, «сэ сыпхъэнкlэн» ыІорэп. Арыти, гуащэр пщым етхьаусыхылІагь. ЛІыжъыр тіэкіу егупшыси, ишъхьэгъусэ къыри-Іуагь: «А ныу, пчэдыжь сэ щагур спхъэнкізу сыдэуцощт, о «упхъэнкlэнэу, лІыжъ, сыдкlэ къыптефэра?» Іори пхъэнкІыпхъэр сІыпхыжьынэу ежь. Нысэм ар къылъэгъумэ, укlытэн, пхъэнкІыпхъэр тІихыни, щагур къыпхъэнкІын».

Пчэдыжьым ліыжтыр пхтанкі у дэуцуагт щагум, ныори «Алахь-Алахь, лІыжъ, о сыдкІэ упхъэнкlэнэу къыптефэра!» ыlуи, пхъэнкlыпхъэр къыІихынэу ежьагъ. Нысэм ахэр зэрэзэнэкъокъухэрэр ылъэгъугъэти, унэм къикІи къариІуагь: «ПхъэнкІэным Іоф къибгъэкІынэу щыта? Арэу шъуитІуи шъупхъанкІэ шъушІоигьомэ, зыр зы пчэдыжьым, адрэр — адрэ пчэдыжьым орэпхъанкІэ...»

Зыугъоигъэхэр ХЬАУДЭКЪО Сар.

ШІыхьафыр бын

гъэунэжь

НэкІмазэр тыухынкІэ мэфэ заулэ иІэу тичылэ кІалэу Мыгу Адам садэжь къэкlo, «Якъуб, Бирамыр къэсынкІэ бэп къэнэжьыгъэр, тикъэхалъэ зыгорэ етэжъугъашІ», — elo. Чылэгум щыпсэухэрэмкІэ ткъошхэу дунаир зыхъожьыгъэхэр зыдэлъ къэхалъэр илъэс пчъагъэ хъугъэу БлэнэгъэпцІэ Зулкъаринэ ыгъэкъабзэу ыІыгъыгъ. нахьыбэрэ шъукъысщымыгугъыжь, сфэІыгъыжьыщтэп», зеюм, сыд тшіэн, теуцоліагъ. Тхьаегьэпсэу, икъунрэ ишІуагьэ къытигъэкІыгъ. Къэхалъэм изакъоп Зулкъаринэ къуаджэм ишІуагьэу къыщигъакІорэр. Тихьадэхэр дгъэтІылъынхэ хъумэ, бэн пхъэмбгъоу ашІыштхэр егъэхьазырых, еукъэбзых.

Тичылэ кІалэу Къат Ибрахьимэ косилкэ къыщэфи къытфаригьэщагь, ар ежь иунагьокІэ Краснодар щэпсэу. КъэнэтІэхэс 50 къытфаригъэщагъ Лыбзыу Даутэ, ар Мыекъуапэ дэс. Тхьаегъэпсэух, ІэпыІэгъушхо къытфэхъугъэх.

«Ощ нахьыкІэм акъыл къыуегъэгъоты» alo адыгэхэм. Къэхалъэхэм афэгъэхьыгъэу Адамэ къызысеІом, «Дэгъу,

игъу» сlyи, тхьаумэфэ мафэм къоджэдэсхэм макъэ ядгъэlугъ. ТикІэлакІэхэм Алахьыр разэ афэхъу, шІыхьафым дэгьоу къекІолІагъэх, бензокосилкэхэр аІыгъхэу Хьашхъуанэкъо Ахьмэд, Ліыбзыу Мыхьамэт, Хъут Мурат, Хъут Казбек, Хъут Налбый, щэмэджхэри яІэдэжьэу къэкІуагъэри бэ, зэкІэми ацІэ къепІон плъэкІынэп. Іофым ыгъэгумэкІырэ пенсионерхэри яунэхэм арысышъугьэхэп, къыдэкІыгъэх БлэнэгъэпцІэ Хьамиди, Хъут Хъизыри, Мыгу Щухьаиби, Джармэкъо Заурбыий. ЧІыпІэ зыгъэІорышІэжьыпІэм итхьаматэу Хьашхъуанэкъо Мыхьамэти уахътэ къыхигъэкІи Іоф къыддишіагъ.

Къэхалъэр зытыупкІагъэр тхьамафэ зэхъум, ятІогъахэу щытыгъэти, апэрэм нахьи нахьыбэ джыри къыдэкІи, уцыр тыуІэгужьи, мэкъу хъущтыр гъушъапіэм чіэтлъхьагъ, адрэхэр дгъэстыжьыгъэх. ТикІалэхэм зыпари къатенэрэп, Тхьэм псауныгъэ къарет, ахэм ашІэщтыр япІон, гъогу тэрэз тепщэнхэ

ХЪУТ Якъуб. Іофшіэным иветеран. Джэджэхьабл.

Адыгэ

ବ୍ୟେତ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ ବ୍ୟବ୍ଦ

Тыгьэнэбзый

НЭХЭЕ Руслъан Сыбзэ сэ симыгь

Сыбзэ сэ ситыгъэ. Сыбзэ сэ сихьыльэ, Сыбзэ сэ сигугъэ, Игъэрети схэлъ. Сыбзэ сэ сигъашіэ, Сыбзэ сэ сигушю, Сыгу къытырегъао, Ошъогуми кіэо.

Адыгэ Іанэр

Адыгэ Іанэр лъэкъуищ, Ищыгъу-піастэ хьалэл. Укъырагъэблагъэмэ, пэтысхь,

УкІытэм земыгъэфыз. Къыпфытыральхьагъэр зы-Іулъхь,

Зы Ічльхьэ кіэмыгьэз. Узэрыхьагъэр гушюн, НахьышІуи укъальэгъун, -Къызгурегъаю тэтэжъы. Адыгэ Іанэр фэд ліыжъым, Шъхьак афэ фэпш ын тефэ, Зэрэунагьоу тыюфэ.

2013-рэ илъэсыкіэ еджэгъур къэсыгъ. Ар ти Адыгэ Республикэкіэ, тилъэпкъыкіэ, унагъо пэпчъыкіэ, еджапіэмкіэ, еджэкіо мин пчъагъэхэмкіэ, анахьэу, мыгъэ апэрэу еджэпіэ пчъзіум елъэбэкъощтхэмкіэ, мэфэкі лъапі,

Іоныгьом и 1-р - Урысые хэгьэгушхоми, ащ хэхьэрэ субъектхэми зэфэдэкіэ шіэныгъэм и Мафэу ащыхагъэунэфыкіы.

ЦІыфыр цІыфы зышІырэ анахь гъомылэ ІэшІоу щытых ыкІи къэнэжьых гъэсэныгъэр, шіэныгъэр. Ахэр зыгъотырэм игъогу сыдигъуи зэнкіэщт, нэфынэщт. 2013-рэ илъэсыкіэ еджэгъур еджакіохэмкіи, егъэджакіохэмкіи, ны-тыхэмкіи гъэшіэгъонынэу, псынкіэнэу, гъэхъэгъэ къэкіуапізу, гушіогъо Іотапізу, гум анахь къинэжьэу гъэпсыгъэнэу тэлъаlo!

Egmanlam anapag

Klowm

(КІэлэцІыкІу рассказ)

Мэфэ реным Дамир цІыкІум гупсэфыгьо иІэжьыгьэп, гумэкІым тыгъоспчыхьэ къыщегъэжьагьэу ыгу зэлъиІыгьыгь. Неущ пчэдыжь апэрэу шъэожъыер еджапІэм макІо, ау хэчъыенышъ блитІупщыным зэкІэ щэшынэ. КъашІэ о пшІэштыр?!

Тыгьэр джыри тІысыгьо-къохьажьыгъо ифагъэп, ежьым зэрэунагьоу ымыгьэгьолъыжьымэ мыхъунэу уцугъэ: джы зэ чъыеу къызыущыжькІэ, джащыгъум еджапІэм апэрэу кІощт.

Апэрэ кІэлэегъаджэр, апэрэ одыджыныр, апэрэ урокыр! Ахэр арыба еджэгъу илъэсхэм уатезыщэу, уахэзыщэу, шІэныгъэ ыкІи цІыфыгъэ хабзэр къыпхэзылъхьэхэрэр!

Сыдэу непэ мэфэ кlыхьа! иныгъэу цІыкІу хъужьыгъэм фэдэу илъэси 6,5-рэ хъугъэ охшерпен шиелен энтжоет ціыкіур хэхьапщыкіыгъ. Къежэрэр зыфэдэр ылъэгьоу, ешІэфэ ышІуабэ дэшІэ, сабый пстэури ащ фэд.

Янэ хъурэм гу лъитагъэу, зэрищалІи ышъхьашъо Іэ щифагь, къыфэгумэкІэу къыриІуагь:

— А силал, моу зэ къысэдэІуи, тыгъэр къохьажьэу, шІункІ зыхъукІэ тыгъолъыжьынышъ, тычъыещт, нэф зэрэшъэу

къигъэущыжьыщт. Ори, сэри, папи, пшыпхъу цІыкІоу Самири тызэхэтэу еджапІэм утщэщт, сабыир ІугушІукІыгъ.

Ныр июфхэм ауж ихьажьыгь, Дамири унэ цІыкІум чІэхьагъ. Мары зыщилъэщт щыгъын дахэхэри — джани, гъончэджи, цуакъи, лъэпэди зэкІэ хьазырыпсэу ыпашъхьэ ит пхъэнтІэкІушхо блыпкъым пылъагъэх, ипортфели хьаплъ чlапцlэу, гъучІ лыд гъэупкІэпкІапІэр «цыкъ» loy зэфэпшlэу бэлахь.

Изакъоми, шъэожъыер джы насыпышІу. Имамэ къыриІуагъэба еджапІэр зэрэдэгьур, тхыльхэм гъэшІэгьоныбэ зэрадэтыр. ЕджакІи, тхакІи, лъытакІи, зэхэлъхьан-зэхэхыни, сурэтшіыкіи, къэлъэн-къэпкІэн-къэчъэни, орэдкъэ они — бэ, бэ ащарагъэшІэштыр. Дамир еджэгъэшхо хъумэ шІоигъу, врачэу еджэщт, зэкІэ сымаджэхэр псынкІэу ыгъэхъужьыщтых джащыгъум. ГукІэгъушІ дэд.

Мыщ дэжьым кіэлэхъур джыри къэгумэкІыгь, ипортфель къыпхъуати, дэлъ зэе-тlуаем анэмыкІзу тхылъи, тетради нэмыкІи фащэфыгъэ щыІэмэ гуІэзэ дилъхьагъ, ручки, къэлэми, краски, линейки, джэголъэ шъаби, пшысэ тхылъи къыгъэнагъэп. ЕрагъэкІэ портфелыр ыгъэупкІэпкІагь. Пагьэу, пшъыгъэу кІэлэцІыкІу емышІэ-

етіанэ ар къыкъокіынышъ, ты- шіумышіэр піэкіор шъабэм зэрекІоу, чъыем Іуитхъыгъ.

Янэ Дамир зыдэхъугъэр ымышІэу зиплъыхьагъ, унэм къылъихьагъ. ЦІыкІур ІугушІукІызэ мэчъые.

УигъашІэ пкІыхьэпІэ дахэу Тхьэм пфишІын, синэнау! ыІуи, Аминэт Дамир ынэтІэ ціыкіу ебэугъ.

КъикІыжьын зыщиІоным портфель ушъэгъэ убэрэпщыгъэшхор ынэ къыкІидзагъ. МэкІэмэкІэжъыеу, хъугъэм гу лъитагьэу, къызэдигьэкlошъи, «еджапІэм фэлІэ, дэгъоу еджэщт» ыгукІэ зэриІожьызэ, кІалэм имыщык агъэр зэк э дихи, ячІыпІэ аригьэгьотыжьыгь. Ахэм анахьыюу зыгъэгушющт мыіэрысэшхо плъыжьыр фыдигъэтІысхьагь сабыим ыгу фэгьоу.

Пшъэшъэжъыер дэгъу дэдэу еджэ ыкІи чан, я 5-рэ классым нэсыгъ. Дамир неущ апэрэу еджапІэм макІо, «сыда шъуlуа ащ ыпэ илъыр?» ныр ежь-ежьырэу зэупчІыжьыгь, псынкі эу жьы хъуаоу зытіо къыщи, къыдэкІоегъэ нэпсхэр рикъухыжьыгъэх.

Пчэдыжь лъэпэ мэфэ дахэ шІэныгъэ гъогум щызышІыщт кІалэ Тхьэм уешІ, сишъау! Узкіэхъопсырэ пстэур къыбдэхъу! Псауныгъэ пытэ уиlэу, кlэлэ дэгъу, кlэлэ цlыфышІу еджэгьэшхоу охъу! ыІозэ унэм къикІыжьи, иІофхэм

ныр ауж ихьажьыгь.

Іоныгъом и 1-р къызэрэридзагьэм иапэрэ мэкъэгьэlугьэхэр къоджэ атэкъэжъ хъущэр ары, оркестрэ псау хъухэу нэфылъэ къызэкІэчыгьом къызэпэджагъэх. Дамир имыхэбзагъэми, псынкІэу къызщыпкІыгъ, мэгужъо шІошІэу, зэрэпціэнэціыкіоу портфелыр къышти унэм къикІыгъ, пчъэ мэкъэ лъэшым ныр къыгъэлъэ-

Сыхьатыр 3-м ыныкъуагъ, шІункІыгъ.

- А Дамир! Джыри чэщы, сэ ухэзгъэчъыещтэп, — ыІуи, Іэщыфэ-лъэщыфэу, сабыир къызэкІищэжьи, ежь ыдэжь ыгъэгъолъыгъ. Ным ыбгъашъо гупсэфынба — хэчъыежьыгъ.

Пчэдыжьыр о къэплъэгъугъэм анахь дэхагь: тыгьэр фабэу, шъабэу, чэфэу; жьыр къабзэу, ІэшІоу; бзыухэр жъынчэу, орэдым кІырагьэщэу. Аминэт ишъэожъые едэхашІэзэ ыгъэхьазырыгъ, зыригъэфэпагъ, тІэкІуи ыгьэшхагь. МыдыкІэ ятэ къэгьэгъэ Іэрам джадэр ыІыгъэу къяжэщтыгъ, Самири, пшъэшъэ дэхэ ціыкіоу, шъхьац кіыхьэр тюу благьэу, сурэтым фэдэу щытыгъ. МэфэкІым — 2013-рэ илъэсыкІэ еджэгъукІэм джащ фэдэу техьагъ зы унэгъо гупсэф. Нартэкъо Дамир апэрэу мы пчэдыжьым еджапІэм кІуагьэ, бэ темышІзу апэрэ одыджынри кіэлэціыкіубэм апае жъгъыу-сыоу, орэд дахэу, гум хапкізу, къинэжьзу къафыте-

Лъэпэмафэ шъодз, апэрэу еджапіэм кіогъэ кіэлэціыкіухэр! — зэрэкъуаджэу хъохъум зыщиІэтыгъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

КЪУЕКЪО Налбый

Ошъочап

Ошъочапэм нэсы сапэ. Сытетхэнэу сыте абэ. Сэтхы: нан, Сэтхы: тат. Азыфагу сэгъэчъыхьэ Шыгу льагэу — Мыр мэкъу Іат. Сыдэу ина? Хэт нахь иныр: Мэкъу Іата, Хьаумэ тата?

ГущыІэжъхэр

Гъэсэныгъэр мыкюдыжьын былым.

Емыджагъэр егъэджакІо хъурэп.

Емыджагъэр нэшъу.

КІэр зэгъашІэ, жъыр зыщымыгъэгъупш.

Уеджэным кіасэ иіэп.

Тыдэ щыІэми шІэныгъэм лъыкly.

<u>КЪОДЖЭХЬ-</u> <u>КЪОДЖЭШХ</u>

3uw ыуж къцнэрэм мылькур ий

Зы ліыжъ горэ ліэн зэхъум ыкъуитly къяджи ариlуагъ:

- Симылъку къышъуфэзгощырэп, жъугощынэуи сыфаеп. ШъузэхэкІын зыхъукІэ шъуишыхэр къызэдэжъугъачъэхи, зиш ауж къинэрэм мылъкур ий.

Ятэ ліагьэу зэшитіум зэхэкІынэу зырахъухьэм, тым иосыет агъэцэкІэжьынэу фежьагъэх. ДэкІхишъ, шыхэр къызэдагъэчъэнхэу аублагь, ау егъэжьэгъу имыфэхэзэ тІуми шхомлакІэр къакъудыий, яшыхэр къагъэуцугъэх: тІумэ язи фаеп ыпэ ишъынэу. Арэущтэу бэрэ ашІыгъ.

Мафэ горэм шыоу блэкІырэм кІэлитіумэ ашіэрэр ылъэгъугъ. КъакІэрыхьи, ар зытырашІыхьэрэмкіэ къяупчіыгъ. Зэшитіум Іофэу яІэр лІым раІотагь. Адрэм, гущыІитІу закъо къариІуи, ежьэжьыгъ. Ащ нэужым кla--ысх уешест дехышк мехеп зэдагъэчъагъэх, зиш ыуж къинагъэм мылъкур ие хъугъэ.

Сыда а шыум къариІуагъэр?

Джэуап: «Зэблэшъухъухи къызэдэжъугъачъэх» къариlуагъ.

Зэлъашіэрэ черкес усакіоу ыкіи тхакіоу Гощэкъо Хъусинэ къызыхъугъэр илъэсишъэ зэрэхъугъэр Адыгэхьаблэ игъэкІотыгъэу щыхагъэунэфыкІыгъ. Ащ ыцІэ зытетхэгъэ мыжъобгъур къызэlуахыгъ. Джащ фэдэу Хъусинэ ыцlэ Адыгэхьаблэ ирайон тхылъеджапІи фаусыгь.

Гощэкъом итворчествэ къэрэщэе-черкес литературэм чІыпІэ гьэнэфагьэ щиубытыгь. Ит-

Ащыгъупшэщтэп

хыгъэхэм гупшысэ куу ахэлъ, гъашІэм ишъыпкъагъэрэ идэхагъэрэ ахэолъагъо.

Ежьым гъэшіэ къин, ау гъэшіэгьон къыгъэшіагь Хэгьэгу зэошхом хэлэжьагь, бгьэхэльхьэ зэфэшъхьафхэр къыратыгьэх. Зэоуж илъэсхэм аш черкес литературэм иlахышlу хилъхьагь, ащ фэшІ орденхэу «Трудовое Красное Знамя» ыкІи «Знак Почета» зыфиюхэрэр, медальхэр къыфагъэшъошагъэх.

УсакІом ыцІэ къуаджэу Адыгэхьаблэ иурамхэм ащыщ фаусыгъ. Адыгэхьэблэ район администрацием ипащэ игуадзэу Кощэ Александр къызэриІорэмкІэ, Хъ. Гощэкъор цІыфхэм апае шыlагъ ыкlи лъэvж дахэ гъашlэм пхырищыгь. Ар илъэсишъэ зэрэхъурэм фэгьэхьыгьэу зэхащэгъэ творческэ зэнэкъокъум районым иеджапіэхэм ачіэс кіэлэціыкіухэр хэлэжьагьэх, усакІом итхыгъэхэр нахь дэгъоу зышІэхэрэм ыкІи къяджагъэхэм шіухьафтынхэр афашіыгъэх.

Тхыгъэжъхэм адыгэхэр къазэрахафэхэрэр

1814-рэ ильэс, гьэтхапэм и 18. Пшызэ ушьо гвардейскэ къэзэкъ сотнер Париж зыштагъэхэм ахэтыгъ. (Урысыдзэр Наполеон пэуцужьызэ, хэгьэгу гьунапкъэр зэпичыгьэу нэмык! цІыфхэри шъхьафит зыщишІыжьыщтыгьэ льэхъаныр ары зыхъугъэр). Сотнем хэтыгъ адыгэу (шапсыгъагъ) Мэгукъо Пщыкъуй (1871-рэ илъэсым, гъэтхапэм и 7-м лІагъэ).

Кубанский сборник.

1814-рэ ильэс. Пшызэ Іушьо щыпсэурэ адыгэхэмрэ къэзэкъхэмрэ «Прокламация общего Совета Сенского департамента и муниципального Совета Парижского» зыфиюрэр урысыбзэкіэ зэдзэкіыжьыгъэу аіэкіагъэхьагъ. Ащ француз императорэу Наполеон зэрэтырадзыгьэр къыщиющтыгь.

Ф. А. Щербина. История кубанского казачьего войска.

1820-рэ ильэсым пэблагьэу. Шапсыгьэу Шэрэл ыкъо Мыхьамэт-ефэндым адыгабзэк іэ Іелфыбэ зэхегъэуцо, ау чІыпІэ ефэндхэм ар адэрэп ыкІи аштэрэп. Ежьыми фагьэгьурэп, Іелфыбэр нэпціэу, зэхэзыгъэуцуагъэми хэукъоныгъэ ышіыгъэу макъэ фагъэlу.

Хъан-Джэрый. Записки о Черкесии.

1820-рэ ильэс. Урысыем иусэкІо цІэрыІоу А.С. Пушкиным Кавказ иминеральнэ псыхэм гъэмафэр ащегъакю. Къырым козэ, Пшызэ Іушьо ит псэупоэхэм адэхьэ, Тамань шышъхьэІум и 13-м нэсы.

Путеводитель по Кавказскому военно-историческому музею.

1820 — 1863-рэ ильэсхэм къазыфагу Гривенскэм щыпсэущтыгьэ къэзэкъэу Николай Золотаревскэм абдзахэхэм як алэхэр адыгабзэк іэ щырагъэджэнхэү апэрэ ублэпІэ советскэ еджапІэ къызэІуехы.

Эпиграфические памятники Северного Кавказа.

1822-рэ ильэс. А. С. Пушкиным ипоэмэу «Кавказский пленник» зыфиюрэм апэрэу урыс литературэм гущыlэу «шашка» зыфиlорэр щегъэфедэ. А гущы Іэр къэзыгъэнафэу тхыгъэм фишІыгъэхэм, урыс еджакІохэм къызэрагурыІонэу, авторым ахетхэ «шашкэм» «черкесская сабля»

А. Пушкин. Южные поэмы.

1823-рэ ильэс, жьоныгьокіэ-шэкіогьу мазэхэр. Черкесиемрэ Абхъазымрэ анэс къесыгъэ урыс сатыушІэ къухьипшІым щыгъу, тыжьын, гъучІы ыкІи шъхьал щэрэхъхэр къащэгъагъэх, лэжьыгъэ, шъоу, къуае, шхъомч зыфэпоштхэмкю, чъыгаем хэшІыкІыгъэ пхъэхэмкІэ ыкІи нэмыкІ пкъыгъохэмкІэ ахэр ушъагъэхэу агъэзэжьыгъ.

Внешняя политика России XIX и начало XX вв.

ШАПСЫГЪЭМ

Шахэ къаухъумагъ

Шапсыгъэ къуаджэхэу Шэхэкіэйрэ Шэхэкіэй Ціыкіумрэ азыфагу дэчъырэ псыхъоу Шахэ зэхъокІыныгъэхэр зэрэфэхъухэрэм цІыфхэм гу зылъатэрэр илъэс 20 фэдиз хъугъэ. Къушъхьэ псыхъор нахь «къажэхэхьэ» зэпыт. Псыныбэм мэзхэр, пхъэшъхьэ-мышъхьэ чъыгхэр дэтыжьхэп, инэпкъхэр къызэхэох. Псыр къызыдэкІыкІэ, хатэхэм, унагьохэм къакlao хъугьэ. Чылэхэм адэт псынэхэм псы арытыжьэп. Сыда ахэр къызыхэкІыхэрэр?

ЗыгъэгумэкІыхэрэ Іофыгьохэм зыщатегущыІэгъэхэ зэlукІэгъум цІыфхэм къыщаІуагъ къалэу Шъачэ щызэхэщэгьэ шІэныгьэуплъэкlун гупчэу «Морские берега» зыфиlорэм хыlушъо зыгъэпскІыпІэхэм яшъомбгъуагъэ, илъэс 50 — 60-кlэ yзэкІэІэбэжьмэ. метрэ 70-рэ фэдиз зэрэхъущтыгъэр. Джырэ уахътэм ащ щыщэу къэнэжьыгъэр метрэ ныІэп. Илъэс къэс цыфхэм зызшагъэпсэфырэ ІІыпІэхэр метрэ ныкъокІэ нахь зэжъу мэхъух, ахэр щымыІэжьыхэнхэм ищынагьо къэуцугь.

Псыхъоу Шахэ къыщышІырэри ащ епхыгъ. «Жьыми» ахъщэ хашІыкІзу зезыгьэсэгьэ сатыдехни естоеэп ерасШ мехІшу бэу щашІыхэу зырагьэжьагьэм къыщыублагьэу Шахэ «шІу алъэгъугъ».

-ешп-оажым алед йель мыжьо-пшэхъо зэхэлъыр бэмэ агу рехьы. Дэгъуба чыжьэу къимышэх ыкіи къэмышэфэх ар къып-ІэкІэхьащтмэ! ЕтІани псэ--пысш еспејуните да мехішесто къэу щытышъ, ахъщэшІуи къыкІэкІощт.

Чэщырэ псыхъо кІзир ахъункІэнэу бэрэ къекІухэу хъугъэ, ау къоджэдэсхэр сыдигъуи сакъыгъэх, апэуцужьыщтыгъэх. Ау непэ чылэхэр зэутэкІыгъэхэр нахь гъэшІэгъоныжь: пшъэдэкІыжьэу ыхырэмкІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиІэ организациеу «ЖД Строй Сервис» зыфиюрэм Шахэ рычъэрэ псым ычІэгь ыгъэкъэбзэнэу ыкІи ыузэнкІынэу пшъэрылъ къыфашІыгъэу ыІуи, мыжъо-пшэхъо зэхэлъыр шъхьафитэу псыныбэм дищэу ригъэжьагь. Ащ фэдэ фитыныгьэу (лицензиеу) псэолъэшІынымкІэ Краснодар краим и Департамент къыритыгьэм итхагьэр къыдытехех обхешп-обжым еди метрэ 500-м нахь чыжьэу Іуимыщэу ыгъэкощынэу ары нахь, псыныбэм дищынэу арэп.

Псыхъоу Шахэ хэушъхьафыкІыгъэу хабзэм къыгъэгъунэрэ чІыналъ зыпхырыкІырэр, ПсышІопэ ыкІи Шъачэ игупчэ районхэм ащыпсэухэрэр ащ ипс ешъох. Джы зэрэхъурэмкІэ, мыжъо къызэрахырэ чІыпІэхэм заушъомбгъузэ псыр арэуцо, псыхъом ичъэ къыщэкІэ. Ахэм къахэкІэу псыхъом хыІушъом къызыдихьырэ мыжъор нахь макІэ мэхъу зэпыт, гъэпскІыпІэхэр джары нахь зэжъу зыкІэхъухэрэри.

Арэущтэу щытыми, мыжъор Шахэ икІэйхэм къадащызэ ащэ. ШхъухьашІэхэм псыхъоми, цІыфхэми зэрар къазэрафахьырэр

гъэнэфагъэ. Гухэлъэу яІэр сомэ миллионрэ мин 380-рэ зыосэ пшэхъо-мыжъо зэхэлъ ащэнышъ, ахъщэр якІэджыбэ ралъхьанэу

Псыхъоу агъэфедэрэр ыкІи ежьхэм ящы эк э-псэук э къаухъумэнхэу къоджитІум адэсхэм общественнэ куп зэхащагъэ. Нэбгыришъэ пчъагъэ зыкІэтхэжьыгьэ письмэхэр къэралыгьо пащэхэм къащегъэжьагъэу Краснодар краим игубернатор нэсэу афагьэхьыгьэх. Шахэ къызэтегьэнэгьэнымкІэ ІэпыІэгьу къафэхъунхэу, хабзэм къыухъу-хэу ыкІи къоджэдэсхэр зэшъохэрэ псыр зэlамыгъэхьанэу тыда мехестыхт дедехуветнеев.

ШхъухьашІэхэр мафэ къэс нахь къызэкІэкІых, зэхащэгъэ общественнэ купым хэтхэм, къоджэдэсхэу апэуцужьыхэрэм къатепхъэшыхьэх, къаушъхьакlух, «ащэфынхэу» къараюуи мэхъу.

Шахэ мы уахътэм щыпсэухэрэми, ахэм къакІэлъыкІощтхэми ящык агъ, арышъ, къоджэдэсхэр къызэкіэкіощтхэп.

НЫБЭ Анзор.

КЪЭБЭРТЭЕ-БЭЛЪКЪАР РЕСПУБЛИКЭМ

къызэрик Іырэр.

«Кабардино-Балкариястат» зыфиюрэ къулыкъум къызэритыгъэмкІэ, 2013-рэ илъэсыр къызихьагъэм къыщегъэжьагъэу республикэм цІыфхэр зыщып-

сэущт унакІэхэр щашІыгъэх, ахэр фэтэр 802-рэ мэхъух. ИкІыгьэ ильэсым агъэпсыгъэ псэупІэхэм ар фэдитіукіэ нахьыб, нышк мехдетеф сомэ миллиардищ фэдиз пэІуагъэхьагь. АшІыгьэ унэхэр квадрат метрэ мин 90-м ехъух. Къэбэртэе-Бэлъ-

Унэхэр ашІыгъэх

къар Республикэм экономическэ хэхъоныгъэмкІэ и Министерствэ зэрэхигъэунэфыкІырэмкіэ, псэупіэу ашіыгъэм ипроцент 80-р предпринимательхэм ямылъку пэlухьагь. ИлъэсныкъокІэ ащ фэдэ гъэхъагъэхэр псэолъэшІыным щашІыгьэхэмэ, республикэм илъэсыр екІыфэкІэ къыщаухын алъэкІыщт унэр джыри макІэп.

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ШЪАУКЪО Асльангуащ.

СЭМЭРКЪЭУ, ЛАКЪЫРД РАССКАЗХЭР

пэнэшъу Сэфэр

Woûmaxым хигьэцкьцагь

Синэlосэ ліым урамым сызщыlокіэм, ишъуз къызэрэщигъэзыягъэр зэхэсхыгъэти, сыгу зэрэхэкіырэр езгъэшіэным пае фыхэзгъэпсыгъ:

- Къэбар дэй зэхэсхыгъэ, Бислъан, уипсэогъу укъыщигъэзыягъэу ары. Угу зыфэкlорэ бзылъфыгъэм ар къыуишlэныр утын хьылъэ дэд...
- Ары, тэрэзэу къэпІуагъ,— къыкІэлъыкІощтым емыжэшъоу къэгуІагъ Бислъан. Тхьэм гукІэгъу къысфимышІыгъэмэ, псаоу сыкъызэрэнагъэр сэгъэшІагъо. Джащ фэдизкІэ зэхэсшІагъэ.
  - Угу рихьыпэщтыгьэн фае?
- Ар Іуакіэ хъуна, сыгу рихьыщтыгъэ къодыеп, ар симыіэжьэу къэсльэгьужьыныр къызшіозгъэшіын слъэкіыщтыгъэп. Си Зарочкэ сщызыгъэгъупшэн зылъэкіын дунаим бзылъфыгъэ къытемыкіыщтэу ары къызэрэсщыхъуштыгъэр.

- Ащыгъум уи Зарочкэ ежь ыгу къыпфакІощтыгъэпщтын?
- Хьау, хьау, ыштагъэп Бислъан. Нахь цІыфышІу умыгъотынэу си Зарочкэ цІыфышІу дэдагъ, къызэрэсфыщытыгъэр къэсІонэу сыжэ къыхьыщтэп, къысфэдэгъу дэдагъ, сэры пІомэ зишІэжьыщтыгъэп, ыІу сыригъэтІысхьаным фэдагъ.
- Адэ ащ фэдэу къыпфыщытым укъыщигъэзыеныр сыда къызхэкlыгъэр? О уфэдэигъэщтын?
- Арэп, къасІорэм укъедэІурэба cəlo? КъызпыгубжыкІыгъ Бислъан. КъэсІуагъи, си Зарочкэ симыІэу сыщыІэныр къызшІозгъэшІын слъэкІыщтыгъэп. Ащ фэдизкІэ сыгу зыфакІорэмыгу хэзгъэкІын слъэкІына.

СІон сымышІэу Бислъан сышІуигъэнагъ. Ары, ыІу ригъэтІысхьаным фэдэу ишъхьэгъусэ къыфыщытыгъэмэ, ежыри имыджэгъуагъэмэ, зэрихъожын бзылъфыгъэ дунаим къытемык ыщтэу къыщыхъущтыгъэмэ, къыщигъэзыеныр сыда къызхэк ыгъэр? Ар зыфыхэсэгъэпсым, джэуапэу къытыжьыгъэм сон сымыш нахъ лъэшыхэу сыш уигъэнагъ.

- Лъэшыщэу шІу силъэгъущтыгъэти ары.
- Ащ фэдэ хъун ылъэкlыщтэп, clyaгъэ. Уипсэогъу лъэшыщэу шly узэрилъэгъущтыгъэм пае укъыщигъэзыенэуи?! Занкlэу къапlo хъущтыба укъызкlыщигъэзыегъэ шъыпкъэр.
- АщкІэ мысэр си Зарочкэп, сэры. Шэйтаным сыхигъэукъуагъ.
- Арэп, чэтыур цыгьом зэрэдэджэгурэм фэдэу укъыздэмыджэгоу сызэрэоупчіырэм иджэуап къызгурыюнэу къептыжьмэ хъущтыба? — сыкъызпыгубжыкіыгъ.
  - Адыгэмэ бзылъфыгъэр шэйтаным

зэрэфагъадэрэр яфэшъошэ шъыпкъ, — а гущыіэхэм атеlункіэзэ къыригъэжьагъ Бислъан. — Бзылъфыгъэхэм зи арыхэп узэрэхагъэукъощтыр. Ар сэ сшъхьэкіэ згъэунэфыгъэ. Зэкіэ къызэрыкіыгъэр сэщ нахьи бэкіэ нахьыкіэ пшъэшъэ дахэм зыкъысіуишіыхьэзэ сызэрэхигъэукъуагъэр, сыгу зырыригъэхьын зэрилъэкіыгъэр ары. Сэшіэ, сэрэп ащ ищыкіагъэр, сигъот зэрэиныр ары дэзыхыыхыгъэр. Аенасын, ары мыхъугъэмэ, си Зарочкэ егъашіи сыкъыщигъэзыещтыгъэп. Шіу дэдэ селъэгъути, иягъэ къысигъэкіынэу фэягъэп, ышъхьэ щигъэзыежьыгъ.

— Адэ джы сыда угу хэлъыр?

— Сыдэу сшІын, — хэщэтыкІыгъ Бислъан.— Лъэш дэдэу сыгу зыфакІощтыгъэ бзылъфыгъэм сыкъыщигъэзыягъэмэ, псэогъу симыІзу сигъашІз къэсхьыщтэп ныІа, а шэйтанэу сыхэзгъэукъуагъэр къэсщэн.

Zu apon noom yzopoxbyumbip

Къуаджэм къикІыгъэ бзылъфыгъэ ныбжьыкІэм, библиотекэм ипащэ, зыкъысІуигъакІи къысиІуагъ:

— Уезгъэблагъэ, тхылъеджэмэ yalyзгъакlэмэ сшlоигъу. Тызтегущыlэщтыр уиповестэу «Бжыхьэ къэгъагъ» зыфиlорэр ары. Лъэшэу сыгу рихьыгъ, тхылъеджэхэми агу рихьыгъ, къыпlукlэхэмэ ашlоигъоу къысаlокlы. Укъакlомэ лъэшэу сигопэщт.

Дэгъуба ащ фэдэу уитхыгъэ тхылъеджэхэм агу рихьыгъэмэ, къыпlукlэхэмэ ашlоигъомэ! Ащ кlэмыхъопсырэ тхакlохэм ахэтын фаеп. Илъэlу фэзгъэцэкlэнэу бзылъфыгъэр згъэгугъагъэ. Пlалъэу къысфишlыгъэ мафэм, сыхьатым ехъулlэу къуаджэм сыкlуагъ.

Тхыльеджапізу библиотекэм хэтыр мыин дэдэми, ціыфыр чіизыти, гуапэ сщыхъугъ. Библиотекэм ипащэ стол шъхьаф сыкіэригъэтіысхьи, ежь къызгоуцуи, къыригъэжьагъ:

— Непэ тихьакіэр шъори дэгьоу шъушіэрэ усэкіо ціэрыіоу, — сціэрэ слъэкъуаціэрэ къыриіуагъ, — ары... — Зэкіэм сшъхьэ къеуагъ: «Сигъашіэм зы уси стхыгъэп, сыдэущтэу поэт ціэрыіо сыхъугъа?!» Къыіэкізіуагъэу ары

къызэрэсщыхъугъэр. — Тызтегущы і штыр иповестэу «Бжыхьэ къэгъагъэхэр» зыфиюрэр ары. — «Сэ «къэгъагъ» сіуагъэ, ежь бэ пчъагъэм ригъэуцуагъ. — Игъокі в къыздэшъоштэмэ, апау хэти ишюш повестым къыредгъэюлі энышъ, етіана авторым зэфэхьысыжь къедгъэші і шт.

ИгъокІэ даштагъэти, библиотекэм ипащэ тхылъеджэмэ къяупчІыгъ: «Хэта апэу къытегущыІэщтыр?» ЛІы лъэчІэбгъо ныбэшъу горэ, илъэс щэкІ-щэкІырэ тфырэ фэдиз ыныбжьын, къэтэджыгъ.

— УсэкІо цІэрыІоу непэ тихьакІэм, — ыІуи къызырегъажьэм «сыдэу поэт самышІымэ мыхъунэу непэ мыхэр сауж къихьагъэх» сІоу сыкъэкуомэ сшІоигъо сыкъишІыгъ, — иповестэу «Бжыхьэ къэгъагъэхэр» зыфиІорэр лъэшэу сыгу рихьыгъ. Бжыхьэ къэгъагъэм идэхагъэ ІупкІзу, узІэпищэу къеІуатэ. Ау сэ усакІом зы упчІэ фысиІ. Уиповесть а цІэмкІз уеджэныр сыда угу къэзыгъэкІыгъэр?

«Мыр повестым еджэгъэн фаеп» зэкlэм сшъхьэ къеуагъ. Еджагъэмэ, ащ къыкlэупчlэжьыныр ищыкlагъэп, ар пхырыщыгъ, ау «тхылъеджэр» згъэ-укlытэжьынэу, хьакъ-мэкъэу езгъэплъынхэу сыфэягъэп.

- Повестыр лъэшэу угу рихьыгъэу піуагъэ. Уиупчіэ иджэуап ащ гурыіогъошіоу пхырыщыгъ. Повестыр зыфэгъэхьыгъэр мы ныбжьыкіитіум шіулъэгъуныгъэу зэфашіыгъэр ары. Хъулъфыгъэмрэ бзылъфыгъэмрэ аныбжь хэкіотагъэми, гуфэбэныгъэу агу къызэфихьагъэр кіасэу къызэјуихыгъэ бжыхьэ къэгъагъэм фэзгъэдагъ.
- Олахьэ дэгъоу уегупшысагъэм, ащ сэ гу лъыстагъэп, къысщыт-хъугъ.

Нэужым сиповесть къытегущыlагьэр пкъы зэхэхыгъэ дахэ иlэу бзылъфыгъэ ныбжьыкl, ыныбжь илъэс щэкlым нэсыгъэштэп.

— Сэри уиповестэу «Бжыхьэ къэгъагъэхэк нэ» узэджагъэр лъэшэу сыгу рихьыгь. Тхэным узэрэфэкъулаир, усэк ю ціэрыю узэрэщытыр ащ къыхэщы. Ау сэри зы упчіэ пфысиі. Зыныбжь хэкютэгъэ бзылъфыгъэмрэ хъулъфыгъэмрэ, зишіулъэгъу бжыхьэ къэгъагъэм фэбгъадэу повестым къыщыбгъэлъэгъуагъэхэр о уинэіуасэхэу, дэгъоу пшіэрэ ціыфха, хьауми къэуугупшысыгъэха?

А упчіэм сшіошъ къыгъэхъугъ художественнэ тхыгъэм хэшіыкі хъатэ ащи зэрэфыримыlэр, ау ар есlоныгъа, джэуап естыжьыгъ:

— ТхакІор уашъом дэплъыезэ сыд фэдэ расскази, повести, романи ытхырэп, щыІэныгъэм къыхехы. Урысхэр «прототипкІэ» еджэхэу тхакІом инэІосэ цІыф горэхэм ятеплъэ зыфэдэр, яшэнхэр итхыгъэ щигъэфедэхэу мэхъу. Ау ащ дэмыхыхэу къыгъэлъагъорэп.

Нэужым къэгущыlагьэхэми апэритlум къаlуагъэм шlокlэу сиповесть къыраlолlагъэ щыlэп. Лъэшэу агу рихьыгъэу alyaгъэми, «сызэрэпоэт цlэрыlор» зэрэкlагъэтхъыгъэм нэмыкlыкlэ, агу зыкlырихьыгъэм фэгъэхьыгъэу зы гущыlи зэхэсхыгъэп. Зэфэхьысыжь къэсшlыным lофыр зынэсым, сащытхъу фэдэзэ тlэкlуи сахэпыджагъ:

— Сиповесть осэ ин къызэрэфэшъушІыгъэр лъэшэу сигуапэ. Ащ дакІоуи «сызэрэусэкІо цІэрыІор» зэрэзыдэсэжъугъэшІэжьыгъэм пае инэу сышъуфэраз...

А гущыІэхэм лакъырдэу акІоцІылъым гу лъызытэн къахэкІыгъэн фаеп, ащыщ горэми зи къыриІолІагъэп. Къэгъэгъэ Іэрамышхо къысати, сызэраІукІагъэмкІэ къысфэразэхэу аІозэ сыкъагъэкІотэжыгъ. Джащ тетэу поэт цІэрыІо сыхъугъэу тхылъеджэхэм язэІукІэгъу сыкъикІыжьи, Мыекъуапэ сыкъэкІожьыгъ.

Clo4 coindulty coully uzo 34azo

Тхэныр езыгъэжьэгъэкlэ кlалэр садэжь къэкlуагъ. Ситхыгъэхэр лъэшэу ыгу рехьыхэу, тхылъ шъхьафэу къыдэкlыгъэхэм ямызакъоу, журналхэми гъэзетхэми къыхаутхэрэм ямыджэу зи блимыгъэкlэу ыlозэ къысщытхъу зэхъум, «лъэlу къысфыриlэу садэжь къэкlуагъэн фае» зэсlожьыгъэ. Сыхэукъуагъэп.

- Бамбэт, илъэсыбэ хъугъэ узытхэрэр, тхэнымкіэ Іэпэіэсэныгъэ піэкіэль хъугъэ. Арышъ, уишіуагъэ къысэбгъэкіынэу сыпщыгугъэу уадэжь сыкъэкіуагъ.
- Ащ пае укъэзгъэнэнэп, сэ сиамал къызэрихьэу сишlуагъэ къыозгъэкlын, сlуагъэ. Енэгуягъо къызэрэсщыт-хъугъэм сыдихьыхыгъэкlэ.
- Мы рассказым укъыхаплъэу уишloшl къепloлlагъэмэ инэу сыпфэрэзэщтыгь, ыlуи кlалэм итхыгъэ сапашъхьэ къырилъхьагъ.

Тхыгъэу сызэджагъэр сыгу рихьыгъэп, рассказкіэ уеджэныр тефэщтыгъэп. Сюжет гъэнэфагъэ иlагъэп, къыlуатэрэр цулы-бэлыджыгъ, зэрэтхыгъэ бзэр дэй дэдагъ. Ары шъхьаем, сишlуагъэ езгъэкіынэу къысщыгугъэу кlалэр садэжь къэкіуагъ, ирассказ мыхъухэщтэу ащ сыдэущтэу есіошъущта? Тхэн езыгъэжьэгъакіэм итхыгъэхэр зэкіэ мыхъухэщтэу епіоу къызыуублэрэм, зыгорэ хэкіыщтыгъэми,

ыгу пыуутын плъэкlыщт. Ар зымыушэтыгъэу тхакlохэм ахэтыр макlэ. Ар сэзыгъэlон чlыпlэ сэри сырихьылlэгъагъ.

Ащ сызегупшысэм, кlалэм сишlуагъэ езгъэкlымэ сшlоигъоу сыкъэхъугъ, ау къысфэмыгъотыщтыгъэр фэсшlэн слъэкlыщтыр ары. Сетlысылlэу икlэрыкlэу рассказ фэсымытхыщтымэ, сызэджагъэм ухэlэзыхьэкlэ рассказ пшlын плъэкlынэу щытэп, бгъэфедэн фэдэ къэбари кlоцlылъэп.

Мыщ дэжьым сшъхьэ къеуагь мы аужырэ лъэхьаным тхакіор бэ зэрэхьугьэр, нэмыкізу къэпіон хъумэ, хэт ытхыгъэми, идэгъугъэ-идэигъэ хъатзу зэрэлъымыплъэжьхэрэр, ахъщэ уиіэмэ, сыд птхыгъэми къыдэзыгъэкіын пае укъызэрэмынэштыр. Ащ сызегупшысэм, фэгъэкіотэныгъэ фэсымышізу итхыгъэ рассказ зэрэмыхъугъэр занкізу кіалэм есіомэ нахьышіоу слъытагъэ. Етіани къыхаригъэутынэу зыгорэм ыхымэ, мыхьущту къыраюмэ, сэ хъущтэу есіуагъэр ариіоными сытещыныхьагъ. Аіон алъэкіыщтыр нафэба, хъущтымрэ мыхъущтымрэ хэшіыкі афысимыізу ары.

Ирассказ есіоліэщтыр зэригьашіэмэ шіоигьоу кіалэр къызэкіом, къэухьэухьажь хэмытэу занкізу есіуагь итхыгьэ рассказ зэрэмыхьугьэр, зыкіэмыхьущтэу къысщыхъухэрэри къыфэсіотагьэх.

- Аущтэу зэрэхъущтыр сэри сшlэщтыгъ, ыlуагъ кlалэм. Сирассказ угу римыхьыгъэкlэ арэп къыз-кlыщыбгъэзыягъэр, тхэкlо чъэпхъыгъэу зызылъытэжьырэ пстэуми шъуишэн, шъощ нахь дэгъоу тхэрэ ныбжьыкlэ къыкъокlынэу шъуфаеп, хьагъу-шъугъугъэм шъудехьыхы. Джары сирассказ къызкlыщыбгъэзыягъэр.
- Сыд піоми хъущта, шъхьэубат, сытехъупкіагъ тызэригъэмысагъэр щыгъэзыегъуаеми. Хьау, мы лъэхъаным кіалэм сыкъызэригъэмысагъэр сихьакъкіэ арэп, тхьэри сишыхьат хьагъу-шъугъугъэ сыгу къызэримыхьагъэмкіэ, сиеплъыкіэ зи хэсымыушъафэу кіалэм зэресіуагъэмкіэ. Ма, уитхыгъэ хъущтэп, сіуи, тесыдзэжьыгъ. Лъэшыщэу сыкіырыугъэти, столым темыфэу джэхашъом тетэкъуагъэх.

КІалэм итхыгьэхэр къыштэжьхи, зи мыхъугьахэ фэдэу «джыри зэ хэплъэжь» ыІуи сапашъхьэ къырилъхьажьхи, къэс-Іощтыми емыжэжьэу чІэкІыжьыгъ. Ары шъхьаем, сыхэплъэжьымэ сыда хэслъэгьощтыр, сэркІэ нафэба рассказ зэрэмыхъугъэр. Папкэу сапашъхьэ илъхэм ащыщ дэслъхьагъ, джы къыкІэупчІэнэу къылъыкІомэ тесыдзэжьын гухэлъ сиІэу. Охътабэ тыримыгъашІэу джыри кІалэр садэжь къэкІуагъ. КъэупчІагъ:

— Сыд, сирассказ ухэплъэжыпъаха? — А кlал, къыуасlорэр сыда пшlошъ зыкlэмыхъурэр?! — мэкъэ Іэтыпъэкlэ джэуап естыжьыпъ. — Къыосlуапъэба рассказ зэрэмыхъупъэр.

КІалэм папкэу ыlыгъым къыдихи, хэку гъэзетэу адыгабзэкlэ къыдэкlырэр сапашъхьэ къырилъхьагъ.

— Мыщ ит рассказым едж.

Рассказым ышъхьагъ тетхагъ: Чэтэшlэ Бамбэт. Сэ слъэкъуацlэрэ сцlэрэ. Нэкlэ сызырэчъэм кlалэм ирассказэу мыхъущтэу щызгъэзыягъэр арэу къычlэкlыгъ. Къызэрэсщыхъугъэр зэрэщызгъэзыягъэр имылажьэу къысщигъэхъуным пае сэ сцlэ къызфигъэфеди ирассказ къыхаригъэутыгъэу ары.

- Сыд пшІэми хъущта, шъхьэубат,кlалэм сытехъупкlагъ.
- Гъэзетыр къызыдэкІыгъэ илъэсым еплъ, — ыІуагъ кІалэм.

Сызэплъыгъэм сыкъигъэкъыгъ. Илъэс 40-м ехъукІэ узэкІэІэбэжьмэ къыдэ-кІыгъэгъэ гъэзет. Сыгу къэкІыжьыгъ апэу стхыгъэгъэ рассказыр зэрэарыр.

— Джы къыбгурыlуагъэба къыосlолlагъэр зэрэуихьакъыр, угу римыхьыгъэкlэ сирассказ къызэрэщымыгъэзыягъэр. Джар зыдэозгъэшlэжьынэу ары ныlэп сэ сызыфэягъэр.

ЕсІожьын къысфэгъотыгъэп.

«АКТИВЫМ» ия 20-рэ ИЛЪЭС ИПЭГЪОКІ

Еджэщтым пчъэр фызэІуахы

Бзэхэр зыщызэрагъэшІэрэ Гупчэу «Активыр» Мыекъуапэ къызыщызэlуахыгъэр мыгъэ илъэс 20 мэхъу. Ар къыдэтлъыти, илъэсыкІэ еджэгъум зэрэфэхьазырхэм, гухэльэу яюхэм кьатегущыюнхэу пащэхэм, кіэлэегьаджэхэм тяльэіугь.

ТиеджапІэ ишыкІэгъэ техникэмкІэ зэтегъэпсыхьагъ, къеlуатэ «Активым» идиректорэу Аулъэ Сусанэ. — Уахътэм димежежды тхыльхэр кlэлэегьаджэхэм, еджакІохэм яІэх.

- Тхылъхэр зыфэдэхэр къытаюба.

- Великобританием, Тыркуем, Германием, Францием, нэмыкі хэгъэгухэм къащызэіуахыгьэ гупчэхэм тишыкІэгьэ литературэр ащагъэхьазыры. ЗэрагъэшІэрэ бзэр нахь игъэкІотыгъэу зыщагьэфедэрэ хэгьэгүхэм яхудожественнэ литературэ, гъэзетхэр, журналхэр, нэрылъэгъу ІэпыІэгъухэр ятэгъэгъотых.

— Зэльы Іэсык Іэ амалхэр гъэфедэгъэнхэр къышъохьылъэк la?

— Ар упчІэ дэгъу. Британием къыщызэІуахыгъэ советым, инджылызыбзэм изэгъэшІэнкІэ Москва, Шъачэ, Краснодар ягупчэхэм, нэмыкІхэм гъусэныгъэ адытиІ. Спутник телевидениер, аудио-видиотехникэр, тхылъеджапІэхэр, фэшъхьафхэри тэгъэфедэх. Кембридж университетэу Великобританием Іоф щызышІэрэм зэпхыныгьэхэр дытиІэх. АР-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ тыфэраз, зыщищык агъэм псынк 1 эпы-Іэгъу къытфэхъу.

— ШъуиеджакІохэм ягъусэу Теуцожь Фатимэ Англием щы агъ, ащ къытфиютэжьыгъэр тшюгъэшІэгъоныгъ.

— Ор-орэу плъэгъурэм, зэхэпхырэм мэхьэнэ ин ептын фаеу тэлъытэ. ТикІэлэеджакІохэр Англием иеджапіэхэм зэращыіагъэхэм дакloy хэгъэгум инджылызыбзэкІэ зэрэщыгущыІэхэрэр къыдэтлъыти, зэхэщэн Іофыгъохэр зетхьагьэх. Театрэм кІуагьэхэм, бэдзэрым щыщафэхэрэм инджылызыбзэр ащызэхахы, ежьхэри адэгущыІэжьых. Бзэм Іоф ебгъэшІэн зэрэфаер щыІэныгъэм къы-

«Активым» егъэджэныр зэрэщызэхащэрэм Адыгеим, Урысыем уасэу къащыфашІыгъэр шэпхъэ льагэмэ адиштэү шьүикІэлэегъаджэмэ къытаlyагъ.

Тыкъызыщытхъужьырэп. Шъор-шъорэу тиІофшІакІэ шъуеплъ, уасэ къыфэшъушІ. ТикІэлэегъаджэхэм ухьазырыныгъэ дэгъу яІ. Ахэр Іофшіапіэм тштэнхэм ыпэкІэ такІырэплъы.

Пчъагъэхэм къајуатэ

Илъэс 20-м къыкооці бзэ зэфэшъхьафхэр «Активым» нэбгырэ мини 8 фэдизмэ щызэрагъэшІагъ.

1997-рэ илъэсым къыщыублагъэу егъэджэн программэр икъоу зыкІугьэхэр «Активым» къытІупщыхэу фежьагъ. Мыщ исертификатхэр нэбгырэ мини 2-м ехъумэ аратыгъэх.

ШІэныгъэ анахь куухэр къэзыгъэлъэгъуагъэхэм фитыныгъэ

араты дунэе ушэтынхэр Кембридж университетым щатынэу. 1998-рэ илъэсым къыщыублагъэу ащ фэдэ ушэтынхэр нэбгыри 130-мэ атыгъ.

ACTIVE

«Активым» адыгабзэр, инджылызыбзэр, нэмыцыбзэр, французыбзэр, ІэкІыб хэгъэгумэ къарыкІыжьыгъэхэм урысыбзэр, нэмыкІхэри щызэрагъашІэх.

УнаІэ зытеудзэщтыр

Егъэджэныр дэгьоу зэрэщызэхащагъэм унаІэ теодзэ. КІэлэегъаджэхэмрэ еджакІохэмрэ язэфыщытыкІэхэм уагъэгушІо. «Активым» идиректор шъхьаlэу Едыдж Мэмэт къызэрэтиІуагъэу, кІэлэегъаджэм цыхьэ къыфашІы зыхъукІэ, еджакІохэм нахь дэгъоу яшІэныгъэ хагъахъо. Шэн-хэбзэ гъэнэфагъэхэр «Активым» щызэрахьэх. Іофшіэкіэшіум зыщагьэгъуазэ, лъэпкъ зэфэшъхьафхэм язэфыщытыкІэхэм ягъэпытэн апэрэ пшъэрылъхэм ахалъытэ, еджэнымрэ искусствэмрэ зэрапхыхэзэ, пчыхьэзэхахьэхэр, концертхэр зэхащэх. АдыгабзэкІи, инджылызыбзэкІи орэдхэр къаІох, усэхэм къяджэх, республикэм итарихъ зэрагъашІэ.

кІэлэцІыкІумэ ятэгъашІэх, хэр нахьышІоу апкъырэхьэх.

Дэгъоу еджэхэрэр

Іоф ашіэ, апшъэрэ еджапіэхэм ачІэхьанхэу загъэхьазыры. Валерия Соловьевар, Бастэ Бэллэ, ЖакІэмыкъо Назимэ, ЛІыІужъу Дарыет, Аджырэ Амир, ЛІыІужъу Данизэт. Вероника Кольцовар. нэмыкІхэри дэгъоу еджэх, «Акмехоспифо! едешахевиш «мивит ахэлажьэх. ЕджакІохэм «Активым» ягуапэу яшІэныгъэ щыхагъахъо.

Ны-тыхэр...

ЕджапІэм ны-тыхэр, нэнэжътэтэжъхэр бэрэ щытэлъэгъух. Илъэсих зыныбжьхэм къащыублагьэу нэбгырэ 400 фэдиз «Активым» щеджэ, яlахьылхэр кlэлэеджакІохэм къалъэкІох.

НэгушІоу инджылызыбзэкІэ гущыІэрэ Бастэ Бэллэ тедэІугъ, гум рихьэу къэшъуагъ. Ятэжъэу Бастэ Азмэт артист цІэрыІоу зэрэщытыр сабыим ешІэ, «Налмэсым» иконцертхэм яплъы.

- «Активым» цыхьэ фэтэшІы. ШІэныгъзу зэрагъэгъотырэм дакІоу кІэлэеджакІохэм пІуныгъэ дэгъу яІзу щыІзныгъэм зыфагъэхьазыры, — къеlуатэ Урысыем изаслуженнэ артистэу. Адыгеим инароднэ артистэу Бастэ Азмэт. — «Активым» ипащэхэу Едыдж Мэмэт, Аулъэ Сусанэ, кІэлэегъаджэхэр гур зыфащэу къытпэгъокІых. Тхьаегъэпсэух.

Унэе шІыкІэм тетэу Іоф зышІэрэ «Активым» илъэсыкІэ еджэгъур шІэхэу ыублэщт, ипчъэхэр еджакІохэм къафызэІуа-

Пшысэхэр, гущыІэ щэрыохэр, титхакІомэ яусэхэр, орэдхэр къеlvатэ адыгабзэмкІэ кІэлэегъаджэу Щыгъущэ Аидэ. — Адыгэ шъуашэр ащыгъэу къашъохэр къашІыхэзэ, тилъэпкъ ишэн-хабзэ-

Ахэр бэ мэхъух, зэдзэкlакloy

Зыщаушыхьатыгъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-

ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> Пчъагъэр 4017 Индексхэр 52161 52162 Зак. 2983

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

КРАСНОДАР КРАИМ И КУБОК

Тизэпхыныгъэ агъэпытэ

Краснодар краим футболымкІэ и Кубок къыдэхыгъэным фэгъэхьыгъэ кіэух ешіэгъур Усть-Лабинскэ щыкіуагъ. Къалэу Шытхьалэ икомандэ шІухьафтын шъхьаюр фагъэшъошагъ. Шытхьалэ икомандэу

«Химикыр» 1:0-у «Афыпсым» текlyагъ. Къэлапчъэм Іэгуаор дэзыдзагъэр Виталий Бурмаковыр ары. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Ешыгоо Сэфэрбый «Химикым» итренер шъхьа!. Тирес-

публикэ ифутболист ціэры ю Нэгьой Юрэ тренерэу командэм юф шешІэ.

Мыекъуапэрэ Шытхьалэрэ спортымкІэ зэпхыныгьэшІухэр зэдыряІэх. «Химик» Краснодар краим изэнэкъокъу хэлажьэ, мыекупэу «Къыблэм» хэхьан, дэгъоу щешІэн ылъэкІыщтэу спортым пыщагъэмэ алъытэ. Ешыгоо Сэфэрбыйрэ Нэгъой Юрэрэ футболым хэгъозагъэх. Пшъэрылъэу афашІырэр агъэцэкІэн алъэкІыщт. Гъэхъагъэу ашІыгъэм хагъэхъонэу афэтэІо.

къопэ «Зэкъошныгъэр» зыхэт

Нэкіубгьор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр

ыкІи къыдэзыгъэкІырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ

ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар

жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

> Редактор шъхьаІэр ДЭРБЭ ТИМУР

> Редактор

шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

мэщліэкъо

Саид

Редактор

шъхьаІэм

пшъэдэкІыжь

зыхьырэ

секретарыр

ХЪУРМЭ

Хъусен

Редакциер

зыдэщыІэр:

385000,

къ. Мыекъуапэ,

ур. Первомайскэр,

197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79,

редактор шъхьаІэм

иапэрэ

гуадзэр:

52-49-44,

редактор гуадзэр-

пшъэдэкІыжь зы-

хьырэ секретарыр:

52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

игуадзэр -